

1880

Vahan vartabed Bardizagtsi. 1880. 1880.

1/ Les contenus accessibles sur le site Gallica sont pour la plupart des reproductions numériques d'oeuvres tombées dans le domaine public provenant des collections de la BnF. Leur réutilisation s'inscrit dans le cadre de la loi n°78-753 du 17 juillet 1978 :

*La réutilisation non commerciale de ces contenus est libre et gratuite dans le respect de la législation en vigueur et notamment du maintien de la mention de source.

*La réutilisation commerciale de ces contenus est payante et fait l'objet d'une licence. Est entendue par réutilisation commerciale la revente de contenus sous forme de produits élaborés ou de fourniture de service.

Cliquer [ici](#) pour accéder aux tarifs et à la licence

2/ Les contenus de Gallica sont la propriété de la BnF au sens de l'article L.2112-1 du code général de la propriété des personnes publiques.

3/ Quelques contenus sont soumis à un régime de réutilisation particulier. Il s'agit :

*des reproductions de documents protégés par un droit d'auteur appartenant à un tiers. Ces documents ne peuvent être réutilisés, sauf dans le cadre de la copie privée, sans l'autorisation préalable du titulaire des droits.

*des reproductions de documents conservés dans les bibliothèques ou autres institutions partenaires. Ceux-ci sont signalés par la mention Source gallica.BnF.fr / Bibliothèque municipale de ... (ou autre partenaire). L'utilisateur est invité à s'informer auprès de ces bibliothèques de leurs conditions de réutilisation.

4/ Gallica constitue une base de données, dont la BnF est le producteur, protégée au sens des articles L341-1 et suivants du code de la propriété intellectuelle.

5/ Les présentes conditions d'utilisation des contenus de Gallica sont régies par la loi française. En cas de réutilisation prévue dans un autre pays, il appartient à chaque utilisateur de vérifier la conformité de son projet avec le droit de ce pays.

6/ L'utilisateur s'engage à respecter les présentes conditions d'utilisation ainsi que la législation en vigueur, notamment en matière de propriété intellectuelle. En cas de non respect de ces dispositions, il est notamment passible d'une amende prévue par la loi du 17 juillet 1978.

7/ Pour obtenir un document de Gallica en haute définition, contacter reutilisation@bnf.fr.

12-11-70

11. 369-270

ՀԱՅԿԱԿԱՆ

ՅԻՍՆԱԿ ԱՌԱԿ

— ԳՐԱՆՈՒՅՑ —

ՎԱՀՍՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

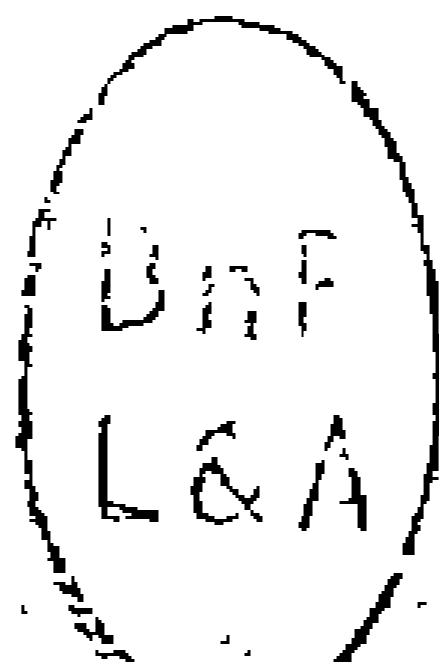
ՊԱՐՏԻԶԱԿՅԻ

Կ. ՊՕԼԻՍ

Ի գրաւոցի Վ. Յ. Մարգարեան

= 1880 =

ՀԱՅԿԱԿԱՆ

ՅԻՄՆԱԿ ԱՌՍԿ

Բ.

ԱՌ ՆՈՐԻՆ,

ՊԱՏՈՒԱԿԱՆ ՎՍԵՄՈՒԹԻՒՆ

ԱՂԱ ՄԿՐՏԻԶ

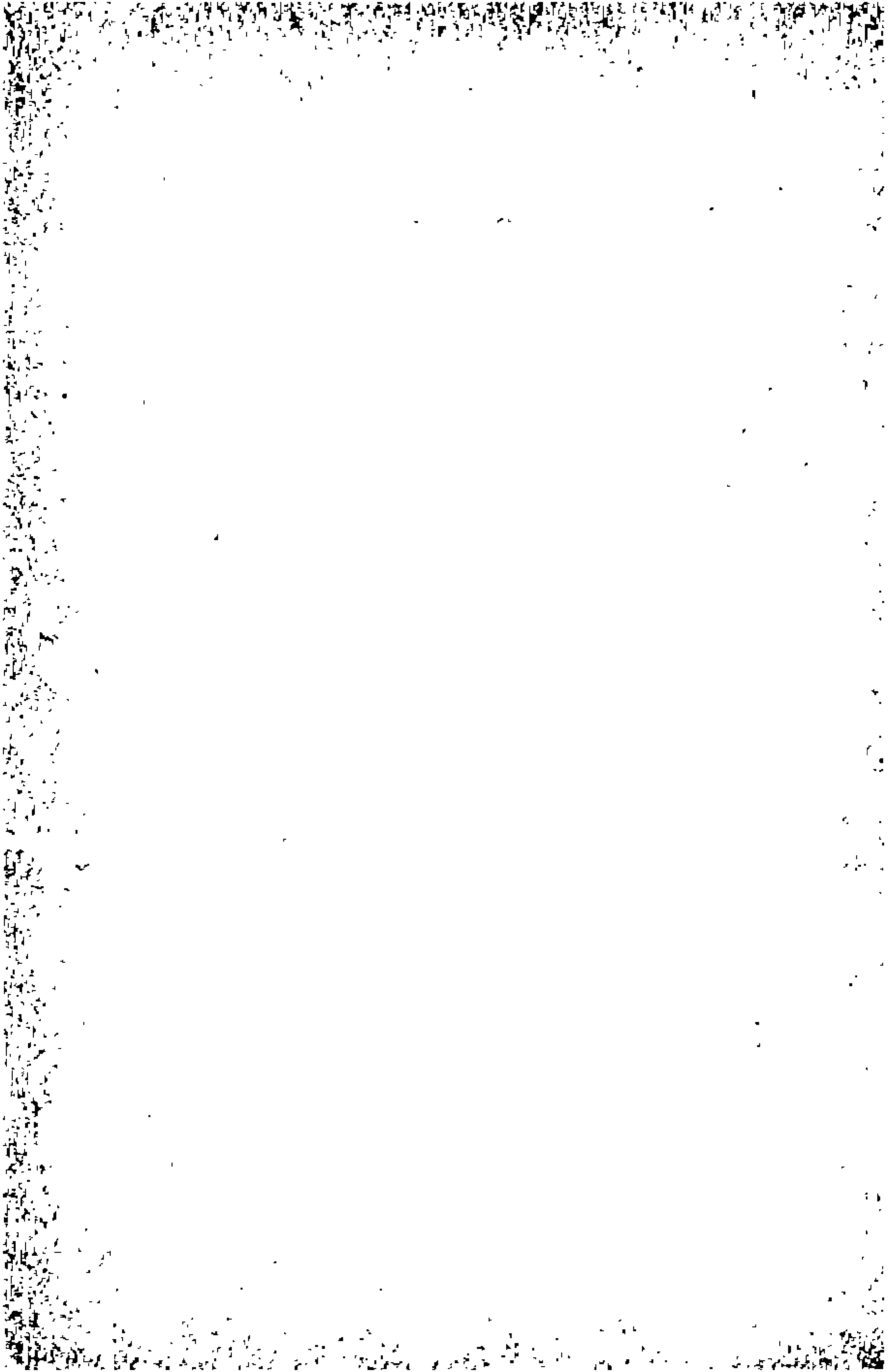
ՍՆ ՆՆՍՆՐԵՆՆ

ԲԱՐԵՐԱՐ ՀԱՅՐԵՆԵԱՑ

ՄԵՇԱՒ ՍԻՍՆԶՍՏՄԱՄԲ

ՎԱՀԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՑ

Հ Ա Յ Կ Ա Կ Ա Ն

Յ Ի Ս Ն Ա Կ Ա Ռ Ա Կ

Ա. ՏԱՍՆԵԱԿ

Ա.

Հայոց Աստղիկ

« Պայծառ աչերդ արեւ աչեր ,
Արեւ աչերդ լոյս են կաթեր .
Լոյս են կաթեր , սրտիկս վառեր ,
Սրտիկս վառեր , հոգիս այրեր ,

Ա՛հ , Աստղիկ

Աղւորիկ :

Գոհար բիրերդ զոյգ են աստղեր ,
Զոյգ են աստղեր , ի ծով վաղեր .

Ի ծով լիւղեր , ալիս հաներ ,
Ալիս հաներ , սիրտս են յուզեր ,
Ա՛հ , Աստղիկ
Իմ լուսիկ :

Կամար ունքդ է լուսնի մահիկ ,
Լուսնի մահիկդ ծիր է աւեր .
Ծիր է աւեր , կամար կապեր ,
Կամար կապեր , հողիս սխմեր ,
Ա՛հ , Աստղիկ
Իմ լուսնիկ :

Այտերդ չքնաղ վարդ են ծլլեր ,
Վարդ են ծլլեր , փայլ են սիրտեր .
Փայլ են սիրտեր , սոխակ կոշեր ,
Սոխակ կոշեր , ինձ են ձայներ ,
Ա՛հ , Աստղիկ
Իմ վարդիկ :

Շրթներդ կարմիր ոսկի են շար ,
Ոսկի են շար լուսանըկար .
Լուսանըկար աւեր են շար ,
Աւեր են շար ծիրանափառ :

Ա՛հ , Աստղիկ

Գեղեցիկ :

Շող ատամներդ շար մարգարիտ ,

Շարդ մարգարիտ ինձ մանեկիկ .

Ինձ մանեկիկդ վզիս զարդիկ ,

Վզիս զարդիկդ հոգւոյս թաղիկ ,

Ա՛հ , Աստղիկ

Արուեսիկ :

Բիւրեղ ճակատդ ցոլ հայելի ,

Յոլ հայելի՛ սիրոյ սրախ .

Սիրոյ սրախ պատկեր նապի ,

Պատկեր նապի , պատկերս փայլի ,

Ա՛հ , Աստղիկ

Գոհարիկ :

Դեղձան քո վարսք ծոպ յուսալիք ,

Ծոպ յուսալի՛ր ուսիդ ի ծիւր .

Սուսիդ ի ծիւր հովէն ի ցիւր ,

Հովէն ի ցիւր՝ խաղան ի հիւր ,

Ա՛հ , Աստղիկ

Գեղձանիկ :

Մոցիդ ի դրախտ խնժոր ջուխտակ ,
Խնժորդ ջուխտակ սրտիդ է սրակ .

Սրտիդ սրտակ դ վսիս իմ թագ ,
Գլխիս իմ թագ սրտի՛ս կրակ ,

Ա՛հ , Աստղիկ

Թագուհիս :

Ճիզմ հասակովդ ծառ ես ծաղկել .
Ծառ ես ծաղկել , ո՞վ դայ թառել .

— Ինձ դալ թառել , քեզ փայփայել ,
Քեզ փայփայել ու մեռանել ,

Ա՛հ , Աստղիկ

Խորտիկ :

Ձայնդ է անոյշ , երկնի՛ քընար ,
Երկնի քընարդ սրտիդ է լար .

Սրտիդ այդ լար հոգւոյս է թառ ,

Հոգւոյս և թառդ՝ ինձ գահ գոհար ,

Ա՛հ , Աստղիկ

Իմ քնարիկ :

Ախտովդ արեւ , կիտովդ լուսնեակ .

Ախտովդ հիւսիս , կիտովդ հրեշտակ .

Աստվղ աղու ես աղաւնեակ .

Աստվղ արծիւ թագապըսակ ,

Ա՛հ , Աստղիկ

Քնքուշիկ :

Մանրիկ տոտիկդ ոսկի սուէր .

Ոսկի սուէրդ գոյն գոյն նշխեր ,

Գոյն գոյն նշխեր , յեփրատ մտեր ,

Յեփրատ մտեր , գուռն ես վաղեր ,

Ա՛հ Աստղիկ

Նոնուշիկ :

Իմ սիրտ թողեր , վաղիս ի գուռ ,

Վաղիս ի գուռդ , զովիս ի ջուր .

Չովիս ի ջուր , ցայտես և հուր ,

Յայտես և հուր սրտի՛ս արխուր ,

Ա՛հ , Աստղիկ

Անուշիկ :

Հուր ակնարկէդ հոգիս խորվեր ,

Հոգիս խորվեր , քեզայ եղեր .

Քեզայ եղեր , իւղս է հալեր ,

Իւղս է հալեր , քեզ է օծեր ,

Ա՛հ, Աստղիկ

Խմ կրակիկ :

Մեռնիմ սիրոյդ . խեղքս է թուեր ,
Խեղքս է թուեր , հողիս քաղուեր .
Հողիս քաղուեր , զարդան եղեր ,
Ղուրպան եղեր կուսիդ ի սէր ,

Ա՛հ, Աստղիկս

Սրեւի՛կս » :

Աշուղ Կուսին սիրով աշեց ,
Սաղիկ շտկեց , լարեց երգեց .
Լարեց երգեց , սրտեր տրուիեց ,
Սրտեր տրուիեց , երբ զայս ձայնեց .

« Ա՛հ, Աստղիկս

Սրեւի՛կս » :

Կոյսեր ի Սիմ բունեցին պար ,
Բունեցին պար , կացին ի շար .
Կացին ի շար , առին կիթառ .
Առին կիթառ , երգեցին յար .

« Ա՛հ, Աստղիկ

Մեր քուրիկ » :

Մանչեր ելան , հուր վառեցին ,
Հուր վառեցին , օր տօնեցին •
Օր տօնեցին , ծափեր զարկին ,
Ծափեր զարկին , որոտացին •

« Ա՛հ , Ասողիկ
Մեր հարսիկ » :

Կոյսն ամչկոտ շատ դող ելաւ ,
Շատ դող ելաւ , մարմըրեցաւ •
Մարմըրեցաւ , վեր նայեցաւ ,
Վեր նայեցաւ , մարմնոյն քնքոյշ
Ծածկոյթ բերաւ ձեզն ու մշուշ :

Աշուղ տեսաւ , սիրտն հալեցաւ ,
Սիրտն հալեցաւ , սաղիկ զարկաւ •
Սաղիկ զարկաւ , այս ձայն թըռաւ ,
Այս ձայն թըռաւ , ոլորտացա՛ւ •

« Մըշոյ սարերն մըշուշ է ,
Իր հողն ու ջուր անուշ է •
Մըշուշ է Մշոյ սարեր ,
Ասողիկիս միայն իսկր ,

Աստղիկի՛ս

Իմ սրտիս » (*) :

Բայց իմ սրտի ո՞վ է աստղիկ ,
Եթէ ոչ դուն՝ Մայր-Հայրենիք .

Մեռնիմ Աստղիս

Սիրականիս ,

— Հայաստանի՛ս — :

(*) Եւրատ Մշոյ դաշտը մտած ա-
տեն կնճանայ սարերուն դարնուե-
լով՝ ահագին հաւաքաւ ձայն կը հա-
նէ . այն տեղը կը կոչուի ԳՈՒՌԳՈՒ-
ՌԱՅ , որոյ մօտն է դիցանոյչ Աստղիկայ
գուռը , այն է լողարանը :

Մշոյ դաշտին ամառ ձմեռ մշուշով
սրտուելուն սրտաճառ կը արուի
Աստղիկայ այդ ուն կանուխ ի լողարան
մտնելը , որով հարկ կը լինի եղեր
մշուշներուն դաշտը սրտել Աստղիկայ

Բ.

Բռնիւքիկ

Համբայ Արիօն իւր տուն նորեց ,
Փակահ , երդ-իք , թոնիր սարքեց .
Ալիւր մաղեց , շաղուեց թըրեց ,
Մեղրով խառնեց ճրմուռ շինեց .

մերկու թիւնը ծածկելու համար :

Ար պատմուի թէ առաջին անգամ
Աստղկայ ի լողարան մտած ատեն
սիրահար աչուղ մի երգած լինի , և
այժքան զմայլազին եր'լար կ'երգէ ,
որ ի լուր ձայնին Հայ պատանիներ
և աղջիկներ լոյս առնլով և խարոյկ
մտնելով ի սեն նորա գեղեցկու-
թեան կը փութան : Աստղիկ ամս-
թահար կ'ստիպուի մշուշ իջեցնել եր-
կնքէն և պինքը ծածկել հետաքրքիր

Ոչխար մորթեց, եփեց խորվեց,
Գուռ ու դըրկէց ձէնէց կանչեց :
Գիւղ դիւզացի խըղաթ առին,
Գոցին նատան վէր տանիքին .
« Բարով վայլես, հաղա՛ր բարով,
Հաղար սարի ճետով սկետով .
Շէն կեցիր շէն տնովդ տեղով,
Ուրախ դուարթ ապրի՛ս լուսով » :

տչերէ : Սոյն մշուշը գրեթէ միշտ կայ
այգուն քանի մը ժամ միայն . ցարդ
խակ կայ և սոյն հագներդը . « Մշոյ
սարերն մշուշ է, իր հողն ու ջուր
անուշ է » : Գուռդուռին մէկ քովն է
Սեղանասարը, իսկ միւս տին է Սեւ
սարը կամ Սիմը, այն է Տօրոսը՝ որ Մշոյ
սար ալ կ'ըսուի, ուր է և Ծովասարը,
յորում կայ լիճ, և աննման խաւարժիլ
լիքինս ցանուցիւր են ցեղք քրդա-
կան, որք ծեք Հայերն մը խօսիլ ու

Արկօն այս խօսք երբ կը լըսէր ,
Քանի կ'երթար կը խեղճէր •
« Գինի՛ օղի բեր , ծօ լամուկ ,
Աղաներայ հրամայուր շուտ շուտ » :

Գինու բղիկ ա՛լ դարարկուաւ ,
Հազար անդամ նորէն լցուաւ •
Կարգն ա՛լ եկաւ գովասանքի ,
Խօսքին կարգն ալ էր ոչս չլոյ՛ի •
« Տուն ըսես տուն՝ այս է մինակ ,
Կայ ու չը կայ իր նրմանակ •

Շէնքին շնորհքին ըսելի՞ք կայ ,
Ատուած վըկայ , երբէք չը կայ :

Մոլա պատեր , դուրան տանիք ,
Խոշոր մարդակ , նշխուն աւիք ,
Ալ ի՞նչ ըսեմ , ի՞նչն է կիսատ •

գիտեն , և կը պարծին թէ Առսաւորչի
լոյս հաւածը թողեր են ի սէր ազա-
տութեան իրենց պէնը չնկելու հա-
մար . . . »

Չեւքը դաւար , խելքն անպակաս ,

Զոջ վարպետին

Հաւոր Մկոյին :

« Միայն սա կայ . է՞ր Բուխերիկ

Խօ շինուեր է ծուռիկ մուռիկ .

Շիտակն ըսեմ , այս Բուխերիկ

Չէ վայլեր չէ՛ տանս խորտաիկ :

Քանդելու է , թող նոր շինուի ,

Շիփ-շիտակուկ դէպ վեր անկուի .

Նայելու է որ վայելուչ

Ղինի այս տան . ի՞նչ կ'ըսէք դուք ,

Իմ աղբրտանք » :

— « Ս յի՛ , այո՛ , մըկայ քանդ տանք » :

Ըսին չրսին շուա քանդեցին ,

Սակայն երբէք չը նկատեցին ,

Ար Բուխերիկ թէ եւ ծուռ էր ,

Բայց ծուխն ու մուխ շիտակ կ'եղնէր .

Պէտքի բանն այս էր ,

Բայց փնտառոյն ո՞վ էր :

Վա՛յ իմ մեղքիս , ազգիս Բուխրիկ
Շիտակ ըլլայ կամ թէ ծուռիկ ,
Մուխը օր մը շիտակ ելած ,
Իւրս ծաւալած ո՞վ է տեսած .

Պատճա՞ռ .

— Եղբայր ,

Զի ցարդ շունինք անչահադ էտ՝
Գիտուն՝ աշխույժ ճարտարապետ ,
Արով և մուխ ներսը չը մնար ,
Աչուրնիս էլ չը կուրանար :

Առիւծ , կապիկ , Աղուես

Քաջ Առիւծին էր մէկ կապիկ
Ըսպասաւոր ժըրաջանիկ .

Փայտ կը կտրէր , շալկէր բերէր ,
Թոնիր վառէր , լօջ հաց կ'եփէր .

Տուն տեղ կ'աւելի , կը ճատկուտի ,
Հրաման ու խօսք սառնի բերի :

Ա՛լ ի՞նչ ուզի գործ պատուաւոր ,
Ա՛լ ո՞ւր փնտռի բաղդ փառաւոր :

Ասիւծին էլ ա՛լ ի՞նչ պակասի ,

Երբ տանտիկին տնտես ունի :

Միայն կապիկն ատեն ատեն
Կը խելըռէր հրպարաօրէն :

Հարկաւ երբ դիմն երես սունէ ,

Խիկար կ'ըսէ . ապառ կ'ուզէ :

Չը դիմացաւ ,

Նախանձեցաւ

Ազուխուկն՝ որ կը տեսնէր

Կապիկին մեծ շաւըճներ :

Խոր խորհեցաւ , որ կապիկին

Խերն անիծէ բոլորովին :

Ետտուով խեղեփնալով ,

Ասիւծուն պոչ նախ պաղնելով ,

Թաթիկն ի դուխ օր մը ելաւ ,

Ասիւծուն գէճ խոնարհեցաւ :

Բարեւեց ,

Մումնջեց .

« Տէր թագաւոր , մեռնիմ տեսքիդ ,

Ահեղ ուժիդ պայիդ պայիդ .

Բայց քո խելքի՞ , — լեզուս յառաջ

Չերթար , տէր իմ , ըսե՞մ շիտակ . —

Խելք ըսես խելք , մարդունն է

Մերն ի՞նչ է :

Բայց երբ՝ տէր իմ , կայ ճար ճարակ

Ունենալու խելք մարդու շարի ,

Աամ աւելի

Շատ կարելի .

Է՞ր գէթ դուք

Մընայք զուրկ :

— « Ի՞նչպէս ,

Ազուէս » :

— Ճորտ էի ես Հայ թիկարին ,

Որ խելք ունէր գերմարդկային .

Նա ինձ խրատէր

Եւ կը պնդէր :

Թէ ով ուտէ ըղեզ կապկին ,
Իսկոյն կ'առնու հանճար կրկին ,
Ձի մարդակերպ նա լինելով ,
Ըղեղն է լի մարդու խելքով :

Աեզու թափեց լեզուանին շար .
— Բերնին մէջը լեզո՞ւ չը կար — .

Համոզուեցաւ Առիւծն ահեղ ,
Չարկաւ կերաւ Կապկին ուղեղ .
Հրամայեց ալ , որ Կապկին պէս
Իրեն ըստաս տանի Աղուէս :

Բայց նոր հասաւ փորձանք գլխին
Աղուէսին ,

Ձի Առիւծ նոր խելք առնըլէն՝
Երբ նայեցաւ , որ Աղուէսէն
Չէր գտներ ծառայութիւն

Կապկին պէս ծիր և արթուն
Եւ անթերի

Մէջ շա՛տ բանի ,

Բարկացաւ ճիրան շտկեց

Իսկոյն զարկաւ , զԱղուէս լափեց :

Յ.

Օճ , Մարդ , Աղուհա

Մարդուն մէկ երբ կը մեռնէր ,
Տրդուն դայս կը կըտակէր .

« Վայելէ Լաճս , ըսգակս ամէն ,
Ըզգուշացիր լոկ սա տըփէն .

Բանալ երբէք դու չը փորձես ,

Հոն կայ այս տան թշնամին մեծ » :

Ժամնակ անցաւ , բայց լաճ Վարդան
Շատ կը նեղուէր սատանէն այն՝

— Հեաքըրքրու թեան : —

Չերկեաւ , բացաւ . բայց ի՞նչ գըտաւ ,
— Սեւ մէկ Օճուկ , որ դուրս թըուաւ ,

Յարձակեցաւ ,

Շէց լաւ .

« Տարիներէ հեաէ ի մութ

Դու գիտ բանտեր էիր , անդու թ ,

Ուրեմն սատկէ

Հիմի ինե » :

— « Ի՞նչ կ'ըսես ,

Ոչ , ոչ ես » :

— « Թե՛ ոչ դուն , գուցէ էր հարդ ,
Կամ քեդ սէս ուրիշ մէկ մարդ » :

— « Իսոյ է՞ր հիսու դիս պատժես դու ,
Ս.յս ի՛նչ տեսակ արդարութիւն .

Նախ սէտք է դատել ,

Եւ ապա պատժել » :

— Լա՛ւ . երթանք , դանենք արագ
Գատաւոր արդարադատ » :

Շատ . գացին , քիչ գացին ,
Քստտա մէկ էշ գլտին .

Երբ հարցուցին ,

Զայս լսեցին .

« Սատակէ՛ . մարդոց մէջը ,

Օճ աղբար , ո՞րն է լաւը .

Նայէ հաշիս , երբ տինճ էի ,

Հող , քար եւայլն ես կը կրէի .

Իսոյց երբ ընկայ մէջ այս հաշիս ,

Ո՞վ նայեցաւ իմ երեսիս :

Մէյ մը և հարց նա սա կովին ,
Ի՞նչ է քաշեր ողորմելին .

Կովիկ շքե՞ս ,

Ո՞րք հառնե՞ս » :

Գեւ կը խօսէր , յանկարծ Աղուէս
Թըփէն ի դուրս ցատկեց ձայնեց .

« Կեցիք , այդ դատ ես կըտրեմ .

Յձուկ , կ'ըսես թէ շատ ժամանակ

Բանտուեր ես

Վատ մարդէս :

Բայց չը հասնիր խելքըս բընաւ ,
Երկար բարակ այդ հասակաւ

Այդ սղտիկ տըփի մէջ

Ի՞նչպէս դու սխալուեր ես :

Մինչեւ փորձը չը տեսնըւի ,

Թատըղ կըտրել չէ կարելի

Արդարաբա՛ր .

Իշուկ աղբար ,

Չէ՞ այսպէս .

Ի՞նչ կ'ըսես » :

— « Ո՞վ ինչ ըսէ .

Այդպէս է » :

Յո՞ւս Աղուէսին ճարտար լեզուէն
Եւ իշուկին վկայելէն
Համոզուեցաւ . ի տուփ մըտաւ .
Երբ ուրեցաւ ու սթրեցաւ ,
Մարդուն Աղուէս
Խսկոյն աչեց .

Մարդն իսկոյն տըրփին խուփ
Գըրաւ կրկին , քանտեց զՅոսկ :

Աղուխուկն էլ սիրտ ըրաւ ,
Մարդէն պարզեւ ուզեց մէկ հաւ .
« Իե՞ս՝ աներես , քի՞չ կը սեպես
Այն իմ հաւեր , որ գողցած ես
Ատեն ատեն ազարակէս » :

Ըսաւ . ըսէ՞ով ջաղխեց զԱղուէս :

Ե.

Յարդ , Մարագ , Քամի

Արագածէն Քամի փչէր ,
Հայաստանին սրբէր կ'աւելէր ,
Չոր ու թաքմ խոտ տանէր բերէր ,
Հող ու փոշի դիպէր բարդէր .

Դէս դէն ցանէր ,

Կրկին հաւքէր :

Հայ աշխարհին լոյսն էր մարտէլ ,
Վա՛յ իմ մեղքիս , մութն էր հաստէլ .
Կենդանիներ , ամէն մարդիկ
Ընդ այս ահեղ մեծ փոթորիկ

Կային շատ

Յուսահատ :

Մրրիկ Քամին թեւեր առած՝
Տեղ չէր թողոյր տեղ անվրնաս ,
Հազար հեղ պտոյտ ըրաւ ,
Ոչ երբէք հանդարտեցաւ .

Ռէս Աղառուն Մարադին ալ
Որքան հախէն շատ ջանաց դալ ,
Այնքան Մարադ դէմ կը դընէր ,
Վէր Քամիին կը ծիծաղէր •

Ա՛լ ճարն հասաւ ,

Բերան բացաւ •

« Դուռդ՝ Մարադ , շուտ բաց ու տես ,
Որքան շատ բերեր եմ քեզ

Դէզ յարդի ,

Սիրելի » •

— « Ես խմինովս դոհ եմ , Քամի ,
Քո բերածը քեզ թող լինի •

Ինձ ի՛նչ օգուտ քո բերածէն ,

Երբ քեզ հարկ է խմիններէն

Իւել էւել

Առնուլ քըշէ » •

Թէեւ Քամին խօսեցաւ շատ ,

Բայց չակնջեց նրմա Մարադ •

Թէեւ դռնակ նա չը բացաւ ,

Բայց չը գիտեմ ի՞նչպէս եղաւ ,

Հետաքրքիր քանի մը հաստ
Յարդեր գտան մէկ երկու ծակ ,
Դուրս ելան ,
Այ տեսնան ,
Թէ դըրսի յարդք ի՞նչպէս են ,
Բայց Քամին քըչեց մէկէն .
Ըրաւ գիրենք ի՞նչ խաղալիկ
Գիտէ միայն այն Մարադիկ :

Աճան Հայեր , ձեր աչք սրացեմ ,
Ձեր ոտներուն ես հող լիզեմ .
Ինչ փոթորիկ եթէ տեսնէք ,
Հայաստանէն դուրս մի՛ ելնէք .
Հայրենիքէն դուրս մի՛ կարծէք ,
Թէ ապահով տեղ կայ երբէք :

Ձ.

Կով եւ Հաւեր

Մամիկա առտուն թեփ կը շաղէր ,
Քուշով Կովին առջեւ դընէր .
Կով իր գլուխ հոն կը խոթէր ,
Անուշ անուշ թեփ կը թըխէր :

Միայն հաւերն իր այդ +էջֆին
Երբեմն քիչ շատ խանդար տային .
— Ո՞ր ատեն ո՞վ +էջֆ ըրեր է ,
Եւ տրամաւիթ մէկ դիպուածէ
Ձերժ եղեր է — :

Յատկուտէին Կովին չորս դին ,
Կը կտցէին , կը գողնային
Քուշին մէջէն թեփի փրսոր ,
Կը խաղային կարծես խաղ նոր .
Մամս ալ վերէն պատուհանէն
Քրշտ կը ճըւար բարկանայէն .
Կովին ըսես ճարը հատաւ ,

Մէկ քիչ գուշէն ետ քաշուեցաւ ,
Որ շունչ առնու խեռ հաւերէն ,
Թողուց նոցա , որ կուշտ ուտեն :

Բայց այն Հաւեր ի՞նչ ըրին ,
Երբ ասպարէզն բաց գըրաին .
Մէջը մտան կեր կ'ուտէին ,
Աղէ՛կ , ալ ի՞նչ խաղ խաղային ,
Մերկ ոտներով ցատկուտելէն
Գրեթէ բոլոր թեփեր գուշէն
Դուրս կը ձգէին ,
Ար խելլուէին .

Կոմն ալ տեսաւ , որ իր կեր
Չիան կ'անեն այն հաւեր ,
— Ուտելնին բան մը չէր ,
Թափելնին գէշ բան էր — .
Ուստի սաստիկ կատաղեցաւ ,
Փունգտալով յարձակեցաւ ,
Դէպ ի գուշ խոթեց իր դուռիս
Հաւերու խառմին շուտով միախուց .
Մասն ալ արդէն կատաղած կ'իջնէր ,

Որ պատիժ տայ Հաւերուն խեռ .
Հաւեր Ազգն խիստ հալածուած
Մալէս դէս դէն քշուած քաշուած
 Կատարնին կախեցին
Օրն ի բուն քէն ըրին :

Է.

Շ ու շ ա ն

Հայ խնամատուն մէկ պարտիզպան
Յանեց տնկեց ծաղիկ Շուշան .
Փորեց ջրեց , քրտինք թափեց ,
Ոչ ջանք ու խելք բնաւ խնայեց :
 Գոհ և ուրախ եղաւ որքան ,
Երբ Շուշաններն բողբոջեցան .
 Շաղկեցան ,
 Փայլեցան :
Գոյն ըսես նէ նրմա՛նն ըլլար ,

Հոտ ըսես նէ նրմանը կար •

« Փա՛ռք , մրմնջեց , փա՛ռք Սրարչիս »

Որ իմ խելքիս , ջանքիս , խնամքիս

Ի փոխարէն՝ այս Շուշաններ

Պիտի բերեն ինձ մեծ շահեր •

Լոկ ա՛յս ըլլար • իմ ազգ հասլա

Ինձ շատ ազնի՛ւ պիտի կարողա ,

Որ այսպիսի ծաղիկ Շուշան

Իմին ձեռնէս ազնուացան :

Տանիմ ուրեմն ի պըր շուկայ ,

Յոյց տամ ծախեմ , հանեմ իմ շահ » :

Շու տով փնջեր շինեց շտկեց ,

Վապեց հասաւ ձայն արձըկեց •

« Շուշան տեսէք •

Շուշան գնեցէք » :

Հայեր բոլոր ի տես ծաղիանց

Յոյժ արմըցան , գարմացան շատ •

Բոլորեցան մարդ ուն շուրջը ,

« Փնջիդ , կ'ըսեն , նայինք հեղ մը » •

Աստուան նային կը հասուրտան

Եւ իրարու փոխ ալ կուտան •
Գովասանք ըսես իրենց բերնէն
Հեղեղի նման կը թափթըփեն •
Բայց դըրամով գընող եղա՞ւ •
— Հազար մարդէն մէկն էլ չեղաւ •
Այնպէս որ մինչ իրկուսն գրեթէ
Փորձի համար լոկ իբրը թէ
Չեանէ ի ձեռ և քըթէ քիթ
Փնջերն եղան իբր խաղալիկ •
Մինչեւ որ ա՛լ գոյն՝ հոտ ամէն
Փախան գրեթէ նոցա վրայէն :

Մութը կոխեց • և ըյս պայծառ
Աչացն Հայուն իջաւ խաւար ,
Երբ տեսաւ որ իր Յաղիկներ
Ունենալով շէլախճիներ
Թօշներ էին , որով և իւր
Ա՛լ ցամքեր էր շահուն սղբիւր :

Այս առակըս ինչո՞ւ մեկնեմ ,
Եւ շատերու սիրտ գող հանեմ •

Մեր մէջ բաղդի այս օրինակ
Ձէ հասեր բնաւ ո՞ր հեղինակ :

Ը.

Երկու Պատուէ Եւ Բղբղիկ

Երկու պատուէ ճիշդ դէ՞մ դէ՞մի
Շատ վիճեցան հետ իրարի •
Մին միւսին սեւերես ,
Միւսն միոյն դուռն հապէշ •
Ա՛րտէին , կը պնդէին ,
Իրարմէ կը դանէին :
Բղբղիկն էլ՝ որ շճախին
Մօտն էր նստուկ , և երկուքին
Կը լսէր խօսքեր , չը դիմացաւ ,
« Երկուսդ էլ դուք , բարբառեցաւ ,
Ի՞նչ կը վիճիք , չէ՞ միեւնոյն
Ունիք արդէն մուխտա սեւ գոյն » :

Սասնկ սեւաիրտ շատ կան մարդեր,
Արք միւսնոյն թերու թիւններ
Թէ եւ ունին, բայց իրարու
Ծուռ կը նային որպէս կայր բու ՝

Թ.

Գինով Մրտօ

Էջ բեռան տակ հողին ելեր,
Հեւքով կ'ելնէր դէպ ի դար վեր •
Ետեւէն էլ Մրտօն գինով
Խուն զարնէր քարով փայտով •
« Սանկ քալէ՛ Էջ, քալէ շիտակ,
Քանի՞ հեղ է, որ տամ քեզ դաս •
Ծուռիկ մուռիկ քալքէ՞դ դանդաղ
Զանձրացեր եմ շատկեկ շատկեկ » •
Ա՛րսէր • զարնէր, կը հայհոյէր,
Աշխարհ ձայնը երբ բուներ էր,

Յանկարծ վերէն ճիշդ իրեն պէս

Գինովին մէկ նեղ փողին մէջ

Իշուն վերայ

Գալով ճիշտա՞յ .

« Վա՛յ վա՛յ , դռչեց , այս ի՞նչ էր է .

Ի՞նչ քակել է , Մրտօ , ա՞յս է

Գովասանած

էջրի ցընդած .

Վայն ի վըրադ ,

Մուրս ի վըրադ » :

— Աճան ճրգէ , բանրու գընա ,

Տեքորս նորէն մի՛ բանար հա .

Չեմ գիտեր ինչ խումեղէն

Գինովցեր է իշորէն ,

Թէ ոչ իր պէս իշո՞ւկ մը կայ .

Շիտակ շուտով քալող չը կայ ,

Լոյսն ի վըրան ,

Հողիս ի վըրան » :

Մինչդեռ էշն ոչ թէ գինի ,
Չէր խըմած , այլ և գարի
Չէր կերած , Բաղաամու
էշն ալ չէր , որ ի լեզու

Մարդոյ խօսէր
Խայտառակէր :

Ասանկ մարդիկ՝ որք էշվարի
Ունին բարք , վարք , մարդավարի
Խօսք ու գործեր՝ չին ունենար ,
Առակս էլ է սոցա համար :

Ժ.

Խ Ո Ղ Ր

Յրերն եկան բարկարգութեան .
Հայոց կղերներ գումարեցան ,
Որ խնդիր տան Շահին պայծառ
Իրենց զբլիտ Խոյրին համար :

Ամէն մէկ կղեր խօսք էր առեր ,

Սանկ նանկ ձեռով կ'առաջարկէր .
Բայց խօսք քալեց մէկ տէրտէրին ,
Որ կը ճառէր թոյր ի ձեռին .
« Հաստ՝ ծանր՝ անշնորհք դաժանին տեղ
Սհա ձեղ թոյր չքնադագեղ ,
Թեթեւ թաւիչս ծածք է թոյրիս .
Կա՞յ ըսելիք շէք շնորհքիս » :
Հաւանեցան . շուտ էլ տարին
Սուլթան Մեհիտ մեծ արքային ,
Որ հաւնելով՝ ուրախ եղաւ ,
Թէ Հայ կղերին բարիք մ'ըրաւ :
Գլուխնին դըրին . բայց հասկացան
Ոչ անագան , որ նոր թոյրն այն
Իրենց դըլիսին նոր փորձանք մ'էր .
Բայց ի՞նչ օղուտ , տարուելու էր :

Թոյրը գէշ շէր . բայց փորձանք էր ,
Մէյ մը որ շատ սուղ ու թանկ էր .
Մէկ մ'ալ որ քիչ դիմացկուն էր .
Երրորդ որ շուտ կը վընասուէր ,

Անձրեւ՝ արեւ երբ թէ տեսնէր ,
Ուստի կըրել մէկ հովանեակ
Պիտի ըլլար հարկ շարունակ ,
Չանձրութիւն մ'ալ ահա այս էր ,
Թող որ ծախսի դռնակ մ'ալ էր •
Չորրորդ այդ Խոյր չէր ծաղրուեր ,
Որ ի հարկին վըրայ պահուէր •
Կամ քիչ հինար , չէր ալ նորուեր •
Չերկարեմ , ծախս տարին ունէր
Ոսկի ու կէս , որ քիչ բան չէր
Աղքատ աղքի ու թշուա
Պաշտօնէի մը համար :

Բայց է՞ր տէրտէրն ըրաւ այսպէս •
Գաղտնիքն այդ էր , լուծեմ ես քեզ •
Նախ որ ինք լոկ շինել գիտեր ,
Երկրորդ որ ինքն արտօնուեր էր
 Չայն միշտ շինելու
 Եւ վաճառելու •

Ըսել է թէ այն տէրտէր
Իր շահն աղէկ էր դիտեր . . . :

Բայց ծաղրելին դեռ կայ ու կայ օ
Ձի մինչ մարդիկէ են պաշտօնեայ
Բարկարգութեանն իրենց ազգի ,
Դեռ չեն նայած իրենց գըլխի
Բարկարգելի սոյն մէկ իրի :

Բայց լոկ այս չէ , այս եւրս կայ օ
Թէ ո՞ր ատեն թըշուառն Հայ
Գլխուն փորձանք չէ ընդուներ ,
Թուրքիոյ մէջ երբ է սկըսուեր
Ուեէ ձեռնարկ
Բարենորոգմանց :

Բ. ՏԱՍՆԵԱԿ

Ա.

Յօղ Եւ Գոհար

« Ի՛նչ ցուք ունիմ ,
Գոհարիկ •

Ի՛նչ լոյս ունիմ ,
Գոհարիկ •

Գու՛ն ի՞նչ ունիս ,
Գոհարիկ •

Լոյս՝ գոյն ունի՞ս ,
Գոհարիկ :

Լուսագեղ լոյս լուսնին
Կաթիլն եմ արցունքին (*),
Գոհարիկ •

(*) Աւանդութիւն է ի Հայս , թէ
երբ դրախտին մէջ առաջին անգամ

Հայ սոխակին անոյշ ձկնիկ
Աւաջին հեղ դրախտին մէջիկ
Գոհարիկ ,

Երբ մարեցաւ ,
Հուսին լացաւ ,

Գոհարիկ :

Սոխակ լացաւ ու մարեցաւ ,
Երբ իր սիրուն վարդ թօշնեցաւ ,
Գոհարիկ .

Հուսին տեսաւ , հեծեց լացաւ ,
Երբ իր սիրուն սոխակ մեռաւ ,
Գոհարիկ :

վարդն է թառամեր , ցայդանուալ
սոխակին ձայնն էլ մարեր է , որուն
վրայ լուսին եւս արտասուեր է . այ-
դուն շալ ցօղը նոյն արցունքն է եղեր ,
որ ցարդ կը շարունակուի ի սէր սո-
խակին վաղամեռիկ լինելոյ առ սէր
վարդին :

Ես Յօղն եմ այն , կեանք այն օրէն
Լուսնի առի սուրբ արտօսըն
Գոհարիկ .

Իսկ դուն ի՞նչ ես , հո՞ղ ես թէ քար ,
Ըսէ՛ , ո՞վ ես , ուստի՞ ծընար ,
Գոհարիկ :

Չարգահատիմ ի՞նչպէս վըրադ ,
Ե՞րբ մնացեր ես անփառունակ ,
Գոհարիկ .

Պիտի նայիս որ մէկ աստղիկ
Փայլի վարի վերեւ գըլխիդ ,
Գոհարիկ ,

Որով մէկ քիչ դու և փալփալիս
Մութ պսպղուն լուսովդ պարծիս ,
Գոհարիկ .

Կամ թէ պիտի նայիս որ ես
Վըրադ իջնեմ , լուսիկ տամ քեզ ,
Գոհարիկ :

Թագ եմ եղեր արեւ պըսակ
Մտղկին՝ խոտին առհասարակ ,
Գոհարիկ .

Ի թարմ տերեւս մարգրտայեա
Մանեակ լուսոյ ես եմ կապեր ,
Գոհարիկ :

Ո՛վ կ'ողջունէ սուրբ արշալոյս ,
Եթէ ոչ նախ իմ միակ լոյս ,
Գոհարիկ .

Ո՛վ կ'ողջունէ հիմի արեւ ,
Եթէ ոչ նախ իմ լոյս արեւ ,
Գոհա՛ր
Թըշուառ » :

— « Ինձ կեանք ու լոյս Տէրն է սուեր ,
Ես զայս գիտեմ , զոհ եմ յաւէտ .

Գիտեմ և զայս թէ քո ողջոյն
Արեւ չառած՝ նա իսկ իսկոյն
Քո կեանք կ'առնու ,

Ո՛վ Շաղիկ դու » :

Խօսքը կտրեց արեւն արդէն ,
Որ ծագել էր Մանեաց դիէն .

Յօղ արեւէն մահ առաւ ,

Իսկ Գոհարիկ լոյս առաւ . . . :

Տեառն այս էր կամք , Հայ-Հայրենիք ,
Որ ապրի միշտ քո դահարիկ

Մէջ որտի

Հայ աղջի՛ :

Բ.

Մաղկապ

Եստ տարիներ հաճաչ խաչիկ
Եստ տատեցաւ , շահեցաւ քիչ .
Յիշեց հարսնուկն , ոսկիք ճարեց ,
Ի սէր նորին Մաղկապ շինեց .
Քեզբան կ'երթար , շատ ջոջ ու ճարտ
Հաճէրահներ կին ճանբարդ .
Չոջ Արիօյին յանձնեց Մաղկապ ,
Վկայ ըրաւ ամէն մէկ մարդ .
Լալով ըսաւ . « տարէք հարսիս ,
Թող վայելէ ի սէր որտիս » :

Խոստացան երգուան ,
Ողջադուբեցան :

Աւանդապահ Արիօն ջոջիկ
Ճամբան ոսկի երկու հատիկ
Մազկապէն գաղտ կը հանէ ,
Իւր գրպանին մէջ կը դընէ .
Բայց զի իւր այս գործ պարտուկէ ,
Մազկապ մէկուն յանձնել կ'ուզէ .
Վկայից առջեւ շատ կ'աղաչէ ,
Ար ա՛լ ջաջուռ Արիօն պահէ .
Ո՛վ բան ըսէ , ո՛վ ճիկ հանէ ,
Երբ Արիօն էլ պատրաստի է :

Քիչ ատենէն այն Մազկապէն
Երեք հատ էլ սա կը հանէ .
Ըստ որում գող սիրտը դող է ,
Մազկապ ի ձեռն օր մը կ'ըսէ .
« Ո՛վ ընկերներօ , խօ լլման չէ՞ .
Խնդրեմ ալ թող Մրտօն պահէ » :

— « Ալլման է , թող աւնու Մրտօն » .
Նախ ո՛վ պօռայ . — անմեղ Արիօն :

Ահա ասիկ այս օրինակ
Շարունակի դողութիւնդ վատ •
Անանկ որ ալ չը մնար ոսկի ,
Երբ խեղճ հարսնուկն դայն կ'ընդունի .
Հաւատարիմ վերջին Հայն էր ,
Երբ ալ վըրան բան չէր մնացեր :

Հայը Հայուն սերտ մըտերիմ
Ե՞րբ է եզեր հաւատարիմ •
Եթէ լինէր Հայ ազգն հիմակ
Տուն տեղ ունէր , թա՛գ ու պլասակ :

Ք.

Պոպոկ Եւ Փոճոկ

Ընկպին Պոպոկ ի՞նչպէ՞ս կ'ըլլայ ,
Իր Փոճոկէն ի դուրս կ'կցնայ ,
Ծուռ կը նայի
Եւ Փ ճոկի •

Հազար տեսակ խօսք կ'արձրկէ ,
Կը մեղադրէ շատ կ'ապուկէ .

« Վա՛յ իմ գրպիսի , ի՞նչ ըսել է ,
Որ այնքան շատ ամէ հեռէ
Բանտուլիս մնամ սա Փոճուկի
Ներսի դին ի մէջ մութի :

Այժմիկ փառք , փա՛ռք Աստուծոյս ,
Տեսայ ըյս , արեւո՛ւ ըյս .

Երթամ լե՛ռ՝ դաշտ , հովիտ ու ձոր ,
Կեանք վայելեմ , կեանք փառաւոր :

Մնա՛ս շարով , Փոճուկ դու չոր ,
Անէ՛ծք քեզ , անէ՛ծք խաչոր .

Կրրակ իջնէ թող երկընքէ ,
Այրէ ըզքեզ , մոխիր անէ ,

Որ ինձ պէս մէկ մատղաշ Պոպուկ
Բանտեցիր դու , անգութ Փոճուկ » :

— « Կեցիր մէկ քիչ , լլսէ , հոգիս .
Մի՛ գուցէ սեւ օրի համնիս .

Ինէ ելեր՝ ինձ ո՛չ հաւնիս .
Ըզքեզ իմ մէջ Տերն է դընտղ ,

Որ երբ ինձ հետ մըտնես ի հող ,
Սրտէս յետոյ ծըլիս ծաղկիս

Ծառուկ լինիս , փառաւորութիս » :

— Քո շո՞ր սրտէն , վա՛յ ինձ եղս՛ւկ .

Խօսք է դատեր , կը վրուցէ սուս .

Երթամ , ջատուկ այդ սրաւաւու

Ականջ ջունիս միտ դընելու » .

Գլորեցաւ ի հովիտ .

Շատ եղաւ երջանիկ ,

Որ լիկելու դեռ չը հասած .

Ազաւաներու եղաւ լաւ ճաշ :

— —

Հայաստանը չոր է մնացեր ,

Ձի իւր ճուտեր դիմքն են թողեր .

Ղարիւղ որդիք Հայաստանիս ,

Մըտէք ի ծոց Հայաստանիս ,

Որ շէն մընայ մեր հայրենիք

Շէն ու պայծառ և դուք լինիք :

ՊԻՅՈՒ

Սխտորգութիւն եւ թափ

Սխտորգութիւն էլ օր մը կ'ըսէ .

« Այս ի՞նչ սաստիկ ինձ փորձանք է ,

ինչո՞ւ սա թափ երբեմն կ'իջնէ ,

Գողըրդագլին զիս կը տըփէ .

Լոկ այս ըլլար . հասլա այն հո՛տ

Որ կը բուրէ , երբ թակդ ի կոփ

Կ'եղնէ կ'իջնէ ,

Սըխտոր ճըզմէ :

Ինչ եմ ըրեր իրեն արդեօք .

Իմ ու իր մէջ ի՞նչ կայ արդեօք .

Փրճանա՛ս ,

Թափ հատած » :

Թակն որ քոյն էր , երբ զայս լըսեց ,
Խոնարհելով սատասխանեց .

« Է՛ր , քուրիկըս , մեղքըս կ'առնես ,

Եւ զիս ի դուր կ'անիծանես .

Ըզքեղ թակուղն միթէ ե՞ս եմ ,
Չէ՞ ես միայն մէկ գործի եմ

Մարդոյ ձեռին ,
Ի պէտս նորին :

Հոտն էլ ըսես , ոչ • ինէ չէ •

Հաւատա դու , սխտորէն է » :

— « Աբոր նայէ ,

Սուտին լըսէ •

Ինչս՞ը գործի դու լինիս ,

Որով պատիժ ե ինձ լինիս . . . » :

Դեռ կը խօսէր մամս թակն առաւ ,

Ի Սխտորգուշն սխտոր շըրաւ ,

Շատկեկ ծեծեց ,

Գուշն ալ կարծեց

Թէ թակէն կը ծեծուի

Եւ հոտով կը պըրչի :

— —

Առակս դրեցի այն ժամանակ

Երբ խեւ թէչօն իր ոտքին տակ

Այն քար փոքրիկ կը թընթուկէր

Արդ իսպառածով դըլխին զարկեր
Արիւններ էր •

Ասանկ դործեր

Շատ կը լինին , երբ չը նայուի

Խիստ լրջօրէն բուն պատճառի :

Ե.

Կատուն ի դուրպեր

« Կատուն ելաւ աղպարը ,

Մկներն իջան ամբարը •

Կատուն ելաւ երդիքը ,

Մկներ բռնեցին պարը » :

Ըզտոյն Խիկար կը վըրուցէր ,

Զայս առակիկ և կը պատմէր •

« Մընայք բարով տուն ու երդիք ,

Ողջամբ կացըլիք դուռ դըրացիք •

Կերթամ շուրպէի գտնել շահեր ,

Գառնա՛մ բերե՛մ ոսկւոյ բեւե՛նք •
Կարի՛ն մտնե՛մ , սաղա՛տներ ճոխ
Մտնե՛մ ելնե՛մ անարտադ.ող •
Մկնե՛ր տեսնե՛մ զխրո՛ւկ խոշոր •
Թաթո՛ւ ճանկե՛մ , թխե՛մ յի՛մ փոք •
Գեղջու՛կ մկնե՛ր ես որսալէ ,
Չանձրացա՛ծ եմ շատուց հետէ •
Սա քաղքը՛ցի դէր մկնե՛րուն
Առնու՛մ մէջ մը համը սիրուն » :

Չայս խօսեցաւ ,
Ու մեկնեցաւ :

Մկնե՛րն ըսեա որ Կատուի՛ն
Լեզուէ՛ն աղէկ հասկանայի՛ն ,
Երբ հեռացաւ ի մէջ նոյն տան
Ազատութեան զըտի՛ն ճշտան :

Ալ որմէ՞ն վախ քաշէի՛ն
Այս փոքրիկ զողեր առտնի՛ն ,
Որ մուկի՛ն մտքէ՛ն կ'անցնէր
Թէ որ մը նա գուցէ ելնէր
Յերեւան

Մէջ նոյն տան :

Ժամնակ անցաւ , Աստուծոյ յանկարծ
Ա՞՞՞՞՞՞ զ իստէ ինչ բանէ ստիպուած ,
Ձք դատնայ՝ ,
Ի՞նչ տեսնայ . —

Մուկեր դէս դէն պար են բռնած .
Խակոյն կուտայ մեծ կտորում ,
Գոհ ըլլալով՝ որ Աստուծոյն
Մէջ չը տածը , մէջ իր տունին
Գիւրաւ
Գըտաւ :

Ա՛հ , սոյն բողբոջի և արծառի
Լինելը և իմ տունն հայրենի :

Զ.

Էջն ի հարսանիս

Էջն Ասիւծէն երբ ձէնեցաւ
Ի հարսանիս , ո՛ր պարծեցաւ .
« Երթ մտ լինել ձայնովս փողհար ,

Արախ զուարթ առնում և պար .

Կենդանիներ վատ նախանձէ

Տկսին ճաթին , այդ էլ հոգս է » :

Բայց երբ հասաւ մօտ պալատան ,

Խր դարձանեն իբր ի նըչան

Ձրդեց պրպուոց ,

Հանեց դղըրդոց :

Եւր բարապանն Սղուէս վազեց .

Այսօրինակ շորհաւորեց .

« Բարի եկար ,

Իչուկ աղբար .

Նս ի դիմաց մեծ արքայիս

Քեզ կը ձօնեմ շորհակալիս ,

Բայց հարանիքիս՝ ինչպէս գիտես ,

Փայտերու պէտք կայ յատկապէս .

Երթ այիր ի սոյն անտառ ,

Բերէ իր կամկար կամկար ,

Փայտ ու ցախ

Չոր ու թաց » :

— Ի՞նչ կ'ըսես դուն , սրաւեկս նայէ ,

Բար՝ վայտ կրեղէ ի՞նչ եղեր է .

Յրիկ մ'օրանց շնչիկ շառի ,
Ես այս աւուր երնէկ տառի ,
Ձի գիտէի ետ ինձ այս օր
Հանգրտտեանս օր , օ՛ր փառաւոր » Ե

— « Հրաման է այս արքայական ,
Փառք ըսես նէ այս է միայն .
Թագաւորի լինել փայտկիր
Ձե՞ միթէ քեզ պատիւ ընտիր » Ե

Էշն ինչ ընէր , մըռելու էր ,
Փայտ ու ջախեր կըրելու էր .
Բողոզին հազար անէծք կարդաց ,
Վէր խելքին էլ շատ ափոսաց :

Է.

Ճոյտկ կամ Քերեկ (Հնդկահաւ .)

Ճոյտին օր մը կը կոկոտնար ,
Մալ ու փետուր , գլխին կատար
Յցած տնկած
Կը նուզէր շատ Ե

Կսկումով շուրջ Աքլորի
Հաղար հեղ ման , ժուռ կը գալի .

Ալ շեքէր ,

Հարց կ'անէր .

« Է ի՞նչ կ'ըսես իմ մայր տեսքի ,
Չեմ տարրիկ պէս գշտայի » :

— « Խորատ տեսքիդ խօսք միթէ կայ ,
Նըմանն ըսես կայ ու չը կ'այ .
Մարդրտայեռ հիւ իւնից հոյլ
Ճիտէդ են կախ շար բոյլ ի բոյլ .
Ոսկի թագիկ ի քոյդ կատար
Փայլ է առեր ի գեղ սլայծառ .
Գունեղ փետուրքդ հարցանես դու ,
Շող լոյս կաթ են , լոյս արեւու .
Հապա օղերդ յակի՛նթ կըլոր
Կարծես գահարք են լուսաւոր .
Աչերդ աչեր են սկս աստղի ,
Ընքուիներդ էլ մահի՛կ լուսնի .
Ա՛լ ի՞նչ խօսիմ , Ստուած գիտէ՛
Չես տարքերիւ սիրամարդէ .

Միայն աւանդ, լեզուս չերթար
Յառաջ՝ դրացիս, ինչո՞ւ համար
Քս այդ տասիկ
Ըլան մերկիկ .

Արքան տեսքիդ տըզեղութիւն
Բերեն դորա, կը սեանե՞ս դուն .
Կ՞ր չունենաս սակեծաղիկ
Թաւ փետրաւոր սուր փոքրիկ ,
Ի ծածկոյթ
Տատերուդ . :

Արեւց Աքլոր . Ճուրկ ծռեցաւ ,
Իրկիկեց վար , ճիւեր տեսաւ .
Մըռութ կախեց ,
Ախեր հանեց .

Տրտում տըխուր խիպ սոթթէն
Իր բուն խի դիրք առաւ նորէն :

Ես ո՞ւր դտնեմ պէս ճուրկիս
Համեստ հարսնուկ խաղնտա աղջիկ .

Միայն մէջ մեր հայանոցին

Այդ պիտի ներթող փնտրութիւն . . . :

Ը.

Հ Ա Ն Ի Ի

Այր ու կին յոյժ միամիտ

Կ'ապրէին լռուիկ մընջիկ .

Հայով ջրով կին շատ պահ :

Բընաւ երբէք ջին դժգոհ .

Աղամ՝ Եւա կարծես կին

Սիրով գեղուն ի մէջ դրախտին :

Բայց ո՞ր ատեն չար սատանայ

Ո՞ր ատեն չէ մտեր , և տակնուվրայ

Չէ լլիեր գայն

Ի սուգ մարդ կան :

Չարին դարձ ի մէկ կին սխառ

Այր մարդուն գողտ օր մը ըսաւ .

« Այս իմ հաւելիթ տամ քեզ , հոգի ,
Մէջէն պիտի ելնէ Հուրի .

Գաղափակ պահէ , ըզդոյշ կիներդ
Պատրաստ կաց դու , որ հաւնի քեզ » :

Մարդուկն հաւտաց , ա՛լ կ'ըսպտասէր ,
Հոգին սրտէն էլ կը քաղուէր .

Քուեն աչերէն , դոյնն ալ դէմքէն

Փախեր էին Հուրւոյն խաբէն .

Հազար տեսակ սնդոյր քրտէր

Երեսն ի վեր , մազեր շտկէր .

Հազար անդամ հազուէր կապուէր ,

Բանը դործը ա՛լ թողեր էր ,

Ար երբ չքնաղ Հուրին ելնէ ,

Երեսն հաւնի , պինքը սիրէ :

Աին մարդուկն էլ զարմացած էր ,

Թէ է՞ր Երիկն այսչափ մոխուեր ,

Ինչէ՞ն իրմէն այսքան սլաղեր ,

Նախնի սիրտիս ա՛լ չէր մնացեր .

Կասկածեցա՛ւ . թէ մի գուցէ

Ուրիշ մէկ կին սատախկ սիրէ ,

Խոժոռեցաւ . վէճը բրդաւ .

Տուն տեղ ա՛հրողջ դըղըրդեցաւ :

Շատեր եղան իրաւարար ,

Բայց ունայն ջանք , չեղաւ հընար .

Ո՛վ կը յիշէր , թէ մէկ հաւկիթ

Եղեր է լոկ պատճառ առիթ

Սաառիկ այնքան

Ստեղծեալն :

Բանը շատ ուշ իմացուեցաւ ,

Երբ ա՛լ բանը բանէն անցաւ .

Տուն տեղ էին ա՛լ քայքայուեր

Քար վ՛ր քարի ա՛լ ճէր մնացեր :

Ք.

Քոյուչիկ եւ Հաակիթ

Չորս դիկն քամի հովեր

Մշոյ ի դաշտ փչէր պատէր .

Միւն սոսկեղէն թէ լուսեղէն

Դէպ վեր ելնէր դաշտին միջէն .

Քաղաքին էր , որ կը սրբէր
Գեանէն փոշի , խիլ ու խտտեր •
Ալ ո՞րն յիշեմ , դի՞նչ չէր հաւքեր
Եւ չէր հաներ յերկինս ի վեր :

Հայ պիժերն էլ տես են ելեր ,
Թէ՛ օձ վիշապն տարուի դարովեր ,
Որ չը մտնէ ի հայտնոց ,
Լոյս չը մարէ աղջկանց Հայոց (*) :

Մէջ Քաղաքին Հաւկիթ մ'էլ կար ,
Որ կը խաղար , դէս դէն կ'երթար •
Սմայերուն մօտ խորձրայած էր ,
Քիթը տնկեց նայեցաւ վեր •

Գառազացա՛ւ , « ո՞ւր հասայ ես » •
Ըսու • վա՛յ ինձ , խօսք էլ նետեց
Արծւին , որ թռչէր
Իրմէն քիչ մը վեր :

« Չայնլոյ կըտրի՛ , գոռաց Արծիւ ,
Սմանդուկ դու , երեսիդ թիւ •

(*) Աւանդուած իւն է ի Հայաստան :

Նայիմ գիտե՞ս , էլի ո՞րչափ
Այդքը կը մնաս դու շարունակ) :
Իրաւ անդէն եւ Քալոշիկ
Սկըսաւ ցնդիլ , դի ալ հովիկ
Չէր փչեր . Չուն վար կ'ընէր ,
Ալ բեկանէ՛ր :

Երբ ուժդ բուն իսկ լոկ քենէ չէ ,
Ըզգուշացիր պարծենալէ :

Ճ.

Աստուած փ՛ստող մարդը

Կար ու չը կար , կար Հայ Տիգրան,
Իժդ ո՛հ բաղդէն , առաջ բերան .
« Ի՞նչ ըսել է , որ շար փորձանք
Գլխէ՞ս լինին միշտ անդակաս .
Ասկի առնում , հող կը կտրի ,
Հայ առնում՝ քար , վո՛յ իմ դըրիսի :

Սա իմ Աստուած երթամ գտնեմ,
Տերօքս բանամ, մէկ ճար լլսեմ » :

Ըսա Տիգրան, ու սարն ի վեր
Քայլ առնլլով դիմէր վաղէր,
Կարծէր թէ Տէրն է սարն ի վեր .

— Ո՞ր խեւն այսպէս միշտ չէ կարծեր — :

Կէս ճամբան կը հանդիպի
Մէկ տրամաւ արիսուր մարդի,
Ար զայս հարցում կ'անէր իրեն
Թէ « ո՞ր կ'երթայ մտմտալէն » :

— « Մի՛ հարցաներ, քերօքս համար
Կ'երթամ առ Տէր, լլսել մէկ ճար » :

— « Արեմն իմս ալ Տեառն լսէիր,
Ինձ մէկ խաղրիկ դու բերէիր » :

— « Քուկդ ի՞նչ է, ծառա՞յ ես » .

— « Քիչ մը վեր ել » : — « Աղա՞ ես » .

— « Դարձն վեր ել » : — « Փաշա՞ ես » .

— « Քիչ մ'էլ վեր : — « Թագա՞նք ես » .

— « Ասանէ՛ր տն մը » : — է քերօք ի՞նչ է :

— « Ալա՛ն, այս է .

Մերաք կայ , ո՛չ , մէջ իմ սրտի ,
Ինչո՞վ արդեօք կը փարատուի » :

Տիգրան գընաց . թիչ շատ քաղեց ,
Չայս մէկ ծառէ յանկարծ լրտեց .
« Իմ տերեւներս , ինչո՞ւ համար
Գեղին են միշտ , ո՞վ մարդ աղբար .
Է՞ր արդեօք ո՛չ , շին կանաչիր ,
Իմանայիր լուր բերէիր ,
Տէրօ՞րկս ինէ փարատէիր » :

Տիգրան ապշած՝ հեռացաւ .
Կարին ծայրին մօտ տեսաւ .
Մէկ գայլ , որ իւր սապէս կ'ատէր ,
« Ինձ և լրտէ կ'ուտեմ մտեր ,
Տէրք ու պէշ շունիմ երբէք .
Միայն Տէրաք է ինձ շատկեկ
Թէ ինչո՞ւ մտրժիս մայեր
Չեն տնկըիր շիտակ դէտ վեր » :

Տիգրան դարմացումն
Չայս խօսք հծծեց մտքն .
« Ուրեմն չը կայ մէկ արարած ,

Ար չունենայ Կերտ քիչ ու շատ » :

Սարին էն ծայրն ասլա հասաւ ,
Խոնջէն հովաւտ տեղ մը քնացաւ .

Տէր մեղքըցաւ , իտէք տուաւ շատ .

Տիղրան զարթեաւ նոր շնորհք աւած :

Երբ սարին վար իջաւ :

Մէքաթերին պատահեցաւ .

« Դուն այր մարդ չես , այլ այս երկրին

Դու ես ծպտեալ կոյս թագուհին .

Կարգուիլ կ'ուզես , բայց ո՞ւմ հաւնիս ,

Սըւոր նըւոր քըթին նայիս

Սչքին՝ դէմքին , և կը դնես

Միշտ ճահանա , ճերմէ կ'անես .

Ընտրէ դու զոր , հաւնէ՛ սրտի ,

Տես թէ ի՞նչպէս ճերմէ կ'անցնի » :

— « Քենէ ազւորն ո՞ւր գտնեմ ես ,

Խեղով քեզ պէտն ո՞ւր գտնեմ ես .

Ս'ա դիս քեզ կին , վայելէ շատ

Հարստութիւնս , պատի՛ւս ու թագ » :

— « Բանդդ դընա , հողս էր հատեր ,

Ո՛ւր չը կան ինձ մեծ սուլթաններ ,
Խելքովս Խիկար , դէմքովս Սրայ ,
Ինձ սիրանայչ ս՛վ տի շըւայ » :

Մերժեց կոյսը . վաղեց հասաւ ,
« Իսկ կը կանչես , ծառին ըսաւ ,
Թէ արմիւք քով ձգուած խաղէն
Հանող ըլլայ . նորա ժանկէն
Քո տերեւներ դեղնոտեր են » :

— « Հանէ ուրեմն , շալկէ ու տար ,
Հարստայիր , խելօք աղբար » :

— « Հոգս կը հատեր , ինձ Խիկարի
Նազըք նազըք դա՛նձ կը պակսի » :

Թողուց դանձը և հեռացաւ .
Քայց երբ դայլին պատահեցաւ ,
Քիչ մը նստաւ , պարծենալով
Նըմա պատակեց թէ ի՞նչ յուսով
Գանձն աւ դիտոյն անգամ թողեր՝
Հեռացեր էր . « դա՛յլ , և կ'ըսէր ,
Թաւ սեւ մազերդ սլիտի տնկուին
Եթէ մարդոց էն մէկ խելին »

Բաւ հանդիպիս ու բըզըքտես ,
Խոտապանանք է , կը լըսե՞ս » :

— « Եա՛ , սակայն քենէ դաս
Ո՞ր գտնեմ խեւակ մարդ » :

Ըսաւ . գայլակ , խեղոյն ըսպան .
Բայց իւր մաղեր նոյն գեա մընան :

— — —

Տէր ո՞ր մարդոյ խելք չէ արւեր ,
Բայց գործածել զայն ո՞վ գիտցեր
Ու երջանիկ ե՞րբ չէ եղեր :

Գ. ՏՄ.ՍՆԵՍ.Կ

Ա.

Հայոց Արեւ

« Ոտներդ երկաթ տըրելս հաղած ,
Աջ ձեռնդ երկաթ դաւղան առած ,
Գլխիկդ ի կախ տրտմած տխրած ,
Ո՞ւր դու արդեօք կը դնաս կ'երթաս » :

— « Մի՛ հարցաներ ,
Յաւա մի՛ նորեր » :

« Քրջեր հաղած աղքատի պէս ,
Մախաղ շալկեր պապուկի պէս ,
Ճամբայ առեր թռչունի պէս ,
Կ'ը թափառիս շարձի պէս » :

— « Մի՛ հարցաներ ,
Յաւա մի՛ նորեր » :

« Ալքրաղ նայիմ , հոգիս քաղաւի ,
Տակնու վըրայ սըրտիկս լինի .

Գուն Հայ մի ես , իմ աղբարուկ ,
Ըսէ , լքեմ ես քո ցաւուկ » :

— « Մի՛ հարցաներ ,
Յաւս մի՛ նորեր » :

« Ի՛նչ , միթէ ս՛հ , Արեւն Հայոց
Ծո՞ւռ նայեցաւ քեզ էլ արդեօք •
Եւ կը քշուիս դու տարազիր
Թողով Հայոց անոյշ երկիր » :

— « Մի՛ հարցաներ ,
Յաւս մի՛ նորեր » :

« Դո՞ւն ես միթէ այն հէք հայրիկ ,
Աւա՛ղ եղո՞ւկ , որոյ աղջիկ
Անէծք առաւ Արեգակէն
Պատիժ սատարիկ առաւ անդէն » (*) :

(*) Արեւն ու լուսին և աստղեր
պաշտելի և յարգելի էին երբեմն
ի Հայս , սոյն յարգանքը ցարդ իսկ
կը շարունակուի առաւել կամ նուազ
նախապաշարմամբ , որոց հետ և ու
րիշ նախապաշարումներու հաւարա-

— « Մի՛ հարցաներ ,
Յաւս մի՛ նորեր » :

« Աենդանի նա ի գլշերի ,
Մեռեալ և նա ի ցերեկի .
Ձի Արեւ մտր երբ կը մըտնէր ,
Աւել կ'ածէր , աղբ դուրս թալլէր » :

— « Մի՛ զայդ յիշեր ,
Յաւս մի՛ նորեր » :

Ժոյքը տես ի ՆԱԽԱՊԱՇԱՐՄՈՒՆԻՔ
դիրս Ստեփաննասի Նազարեանոյ
տպեալ ի Տիփսիս : Շատ տեղ արեւ
մար մտնելն յետոյ՝ մերայինք բան
ու գործ կը թողուն , ոչ կար կը կա-
րեն և ոչ կ'աւլեն եւայլն :

Կը պատմուի թէ՛ աղջիկ մը յան-
դդներ է արեւուն մար մտած ատեն
աւլել ու աղբ դուրս թալլել , խելոյն
արեւն անիծուելով՝ հիւանդացեր և
մեռեր է , բայց ցերեկը մեռեալ և

« Անցիր մէկ քիչ , դամ ես հետ քեզ ,
ես էլ Հայ եմ , Հայ ճիշդ քեզ պէս .
Քո և աղջիկ իմ է աղջիկ ,
Երթա՛մք դունեւ Հայ Արեւիկ » :

— « Մ'ըլար ընկեր ,
Ցաւս մի՛ նորեր » :

« Ա'երթաս ուրեմն , այդպէս մէնիկ ,

գիշերը հեռուանի է եղեր . այս աղջկան հայրը երկաթ տրեխ հագնելով և գաւազան առած արեւուն դէպ ի բնակարանը ճամբայ կ'ելնէ , որ արեւը դտնելով և նորա լուացուած ջրէն առնելով՝ աղջիկը լուայ և աղատէ պատժէն : Նա դեռ կ'երթայ ու կ'երթայ : Տխո՛ւր առասպելական վէպ , զոր կարծես խորազննին հանճար մը ազգային դարաւոր վշտակիր վիճակէն առնելով հնարած է , իբրեւ պատիկեր ազգային դառնադին կենաց :

Տաս քեզ ուրեմն միակ խրատիկ •
Մասեաց ի սար երբ դու ելնես ,
Հոն մէկ անդունդ պիտի գտնես » :

— « Զիս մի' նեղեր ,
Յաւս մի' նորեր » :

« Հոն կայ Հայոց մէկ դարաւոր
Շղթայակապ քաջ թագաւոր •
Հայոց Արեւ նորս հակատ
Պիտի տեսնես հանդիստ առած » :

— « Զայդ մի' յիշեր ,
Յաւս մի' նորեր » :

« Շըներ շոյէ , շղթայք քակէ •
« Ես Արեւուդ մեռնիմ » , ըսէ •
Թե՛ իմ աղջիկ թող ա՛լ վարկուի ,
— Հայաստա՛նըս թող աղատուի » :

Ես էլ կ'երթամ յարեւմուտս կոյս
Հոն ողջունել Հայոց այն լոյս ,
Յետի՛ն այն լոյս պըլպըլացող ,
Սանում բերեմ Հայոց ի հող » :
Ըսաւ լրուեց • վշտաշարշար

Երկու Հայերն սիրով դիրար
Լալով լալով գրրկեցին ,
Յաջողութիւն մաղթեցին :

Բայց ե՞րբ պիտի լաւի այս ճայն ,
Ես արեւուդ՝ Մայր-Հայաստան ,
Ըլլամ դուրսսն :

Բ.

Գարձեալ Հայոց Արեւ.

Հայոց աշխարհին Արեւն էր ծագել ,
Հայոց աշխարհիկ Արեւն էր սիրել .
Սիրել էր սիրել , հողին էր կպչել ,
Հայոց աշխարհին լոյսն ո՞վ շէր սիրել .
Տառիկ , սրապիկ , հաւիկ , մամիկ ,
Էրիկ , կրնիկ , մանչիկ , աղջիկ
Արեւուն են նայել ,
Լուսով են վառուել :

Հով հով լեռներ , զով զով ձորեր ,
Կանաչ մարդեր , դուրան դաշտեր .

Հոյս կն աւեր
Ու զարդարուեր :

Հոյս աղբիւրներ, սաղաթաղ վտակներ
Գնդեղ ալեօր դետ ու լըճեր

Արեւուն լուսալի
Եղեր են հայելի :

Այժ ու մաքի , արջառ՝ ձիան ,
Գառնուկ՝ ոչխար սահին սուրուն :

Արեւուն
Տան սղջոյն :

Հայաստան-Մայր երկոցս սլազնէ ,
Ի հող կըլսած՝ երկոցս կրկնէ .

« Բեղ՝ Արեւուկ , շնորհաւոր ,
Ես մեղաւոր , դուն թաղաւոր .

Հուսիկդ աչքիս
Սիրով սրտիս » :

Այսպէս էր Եր , օրն արեւուն ,
Լի էր ի խինդ սրտիկն Հայուն .
Արեւն էլ սիրեց Հայոց աշխարհիկ ,
Սիրեց ու դղուեց Հայոց սուրբ հողիկ .
Գէթ մէկ վայրկեան , մինչեւ մէկ պիկ

Հանդ չունեցաւ , չառաւ շնչիկ •
Երջան ըրաւ , հասաւ իր ծիր
Ալ թ աշկեր էր , ա՛լ ժամն էր իր
Արագարար
Մտնել ի մար •

Դչոյ լուսնին աշեր սլաղնել ,
Գրկել գղուել , լո՛յս սղողել ,
Լոյս և ապա գիշերն ի բուն
Նաւնով սիրուել ի սիրտ Հայուն •

— Եւ տանա՛ւն — :

Զայն մը հասաւ իր տկանջին ,
Աւսող , ձայնն էր , ձայն Հայ կուսին •

« Ա՛յ , ի՞նչ կ'ըլլար ,

Արեւ պայծառ ,

Որ կարհա՛հիս կար լրմըննար ,

Ապա և դու մտնելիր մար •

Քիչ է կարս ահա ,

Մէկ քիչ տընտընա » :

— Անէծք օգրիդ և սրտիդ շար ,

Զի շե տեսներ , շիս էլ դըլիար ,

Եւ հանգստեանս ծումրոս դողնաս ,
Մինչ ես ինչպէս կամ խոնջ թաշկած .

Քարարձան դառնաս

Կարկահիդ . առաջ » :

Լրուեց Արեւ , մարը մըտաւ .

Հայ աղջկանն էլ լոյսը մարաւ .

Նա քար դարձաւ ,

Արձանացա՛ւ :

— —

Աստուած ջընկ , որ քո լուսինկ
Խաղաւ մարի Հայ-Հայրենիք .

Անձ՝ դորժ բոլոր կը դոհեմք մեկ ,

Թող քո արեւ ջը մարի թէ+ :

Անիծեալ նա , որ ոչ յուզուի ,

Երբ լուսիկըդ կը նըւաղի .

Ով իր դարձին , շահուն նայի ,

Նա քար է , քար , ո՛չ Հայ որդի :

Պ.

Ապակի եւ Գոհար

Յոյժ գոյնզդոյն մէկ Ապակի
Լոյս էր ձրգեր հիանալի ,
Արեգակին ճառագայթէն
Հազար տեսակ գոյն առնւլէն :

Պարծեցաւ իւր դրացի
Մէկ փոքրիկ Գոհարի .
« Մեղքըս կուգայ վերադ' քօւրիկ ,
Լոյս' գոյն ունիս միայն մէկիկ .

Նայէ մէկ հեղ ,

Ի՛նչ լուսագեղ

Գոյներ ունիս ,

Ախրեցեալդ իմ :

Աարմիր՝ դեղին՝ կապոյտ՝ ծաւի ,
Ո՞ր մէկն ըսեմ , համբեմ հիմի :

Արեւն ի՞նչ է , սա արեգակ ,

Որ վրաս ծագել , ինձ նեղէ շատ .

Ինձ տապ կուտայ ու տաղնայ
Հառապ այժմին սաստիկ հրակաթ .

Արեւ գլխուդ .

Իջնէ սեւ մութ » :

Ձը դ իմացաւ Գոհարն հեղուկ
Ապակիին խօսիցն այն փուճ .

« Է՞ր նետես քար , դու Ապակի ,
Դէմ քո արեւ-բարերարի .

Հողար տեսակ դոյներդ աղւոր

Որ ճըղեր ես չորս դիդ բոլոր ,

Են այդ արեւէ

Ոչ թէ լակ քենէ .

Մարդոյ հանճար ըզքեղ շիներ ,

Յայժ դունապեղ է զարդարեր .

Բայց չէր կարող լոյս և տալ բեզ ,

Որ չորս կողմը ցոլացունես .

Իսկ գիտ Աստուած է լատեղծեր ,

Լոյս էլ իրմէն ես եմ տուեր » :

Ձը կա՞ն միթ է իմատականեր ,
Որք կը ծաղրեն այն արեւներ ,
Որոյ արդէն լոյսն են աւեր :

Պ.

Ման եւ կար

« Ես չեմ գիտեր , ինչէ՞ն այս Ման
Երկար բարակ կայ իմ վարան .
Պատուկս ինձ մէկ բանտ է ըրեր ,
Լոյս արեւէն դիւ է գրկեր .
Տարուելիք էլ բեռի՛կ ըլլար ,
Համ ու հատ էլ գէ՛թ ունենար .
 Ինչ է նէ ,
 Բանն այս է ,
Որ սա պատիժ ըլլայ գըլխիս .
Ո՞վ ի մէջ սառն ատրնւորիս
 Առանկ պատժ է
 Զուրկ մնացեր է :

Մարդրիտն էլ բանա, կ'ըսեն, իրեն,
Ունի եղեր անպէտ ոտարէն,
Ըսել է թէ Աստուած վերէն
Գէշ կը վարուի անդրթօրէն
Նոցա դէմ խիչ, որք ալնիւ են ք :

Շատ խօսեցաւ, քիչ խօսեցաւ,
Մինչեւ Մանին սաղը հասաւ .
« Ներէ ինձ, թէ ըսեմ քեզ,
Թէ դու ինձ ծընող մայր ես .
Նեղորտելով քանի եփիս,
Քանի եռաս մէջ բզեկիս,
Այնքան ես կը գիլանամ,
Առաւել կը հաստանամ .
Թէ եւ այսպէս կ'ըլլամ քեզ բեռ,
Սակայն մարդ կան պատուական սերն »

Յ.

Էջ հպարտ

« Զորին հաճէ չը լինիր ,
Թէ հաղար հեղ երթայ Մէքքէն •
Էջը տե՛ւե՛ւ չը լինիր ,
Թէ հազար ջուր կըրէ Քէտէն » •
Զայս երբ տե՛ւե՛ւ կը քարոզէր ,
Այս առակն էլ կցէր պատմէր :
Ժամանակին մէկ թագաւոր
Ունէր նշխուն մէկ էլ խոշոր ,
Ար յիւր կրօնակ օսկի համետ
Ունէր կեանքիկ երջանկաւէտ :
Իայց չը դիտեմ, պատճառն ի՞նչ էր,
Ար էչն օր մը սապէս կ'ըսէր •
« Ի կենդանիս կայ ու չը կայ ,
Ո՞վ էչէն զատ թագւորացու կայ •
Ատուած անգամ էջը ընտրեց ,
Երբ մարդուն հետ խօսիլ ուզեց •

Արդ՝ երբ տէրս է արքայ մարդկանց,
է՞ր ես բոլոր չեմ կենդանեաց

Թագաւոր

Փառաւոր 》 :

Հաղորտացա՛ւ . ճամբայ ելաւ ,
Մարդաստան մը յետոյ հասաւ .
Ուր ճարակեց շատ խոտ դալար ,
Կուշտ ու կուսիկ հոն կը սխբայր :
Սարին ծայրէն սրակն Աղուէս
Տեսաւ էլը , քաջիկ դիտեց .

Կռահեց թէ սա անիտրձ է էլ
Շուտ խորհեցաւ հնարք մը դէլ :

Գնաց ստել Գայլուն . « ընկեր ,
Մարդին մէջ կայ իշուկ մի դէր .
Դարանակալ դուն հոս կեցիր ,
Երբ նըչան տամ , շուտով հասիր :

Յետոյ եկաւ ,

Իշուն ըսաւ .

« Սարին վերայ ընկեր թշուառ
Ունիմ հիւանդ , դիտե՞՛ս մէկ ճար » :

— « Թագաւորաց արքունեաց մէջ
Շատ վարժեցայ գիտութեանց մէջ .
Աչ թէ խելօք եմ ես խիկար ,
Այլ և բժիշկ գիտուն ճարտար » :

Խօսեցաւ ,

Պարժեցաւ :

— « Եւ ուրեմն , երթանք , ով ախր ,
Հոն բոլոր կենդանիներ
Աչ բժշկի , այլ արքայի՛
Փառօք լղճեղ սխառուն պիտի » :

— « Եղբայր Աղուէս ,
Ճիշդն ըսե՞մ թեղ ,

Արքայաշուք փառս ստանալ

Ես փութացի սատանօք դալ » :

Ասաց ,

Գրեաց :

Աւր և հասաւ չք հասաւ ,
Աւրախ ջորս դին նայեցաւ .
Խելքին եկաւ թէ իրաւոր
Թագաւոր է արժանաւոր :

Ուստի անդէն բերկրութեան
Սիրտու զրուս ճիշդ խօրէն :

Իսկայն Աղուէս

Խնդաց ժղէց .

« Չրուս զրուս , իշ . տէր արքայ ,

Եւ կենդանեաց քարոզ կարդա .

Թէ երբ լինի տէր թագաւոր

Էշն անճոռնի խելացընոր ,

Ո՞ր կը հասնի եղուկ աւա՛ղ ,

Նոցա վիճակ , կեանքն ու կենցաղ » :

Բարկացաւ էշն , բայց ի՞նչ օգուտ .

Գրխուն հասաւ փորձանքը շուտ ,

Զի Գայլ թփէն ելնելով՝

Փարատեց զէշ փութով :

Իսկ Աղուիսուկն ասրին վերայ

Կանգնած հասէր այսպէս ահա .

« Գիտութեան մէջ , յիմար , թէ դու

Շատ փորժ էիր կամ փորձատու ,

Զը յիշեցիր է՞ր այն ատու՛ծ ,

Որ մէկ տէ՛ւէշ քեզ նրմանեաց

Համար կ'ըսէր ,

կը հաստատէր .

« Չորին հաճի ջը լինիր ,

Թէ հազար հեղ երթայ Մէքքէն .

Եւր փեղեղ ջը լինիր ,

Թէ հազար ջուր կըրէ թէ++էն » :

Զ.

Պտուկ եւ թաղին

Տանիսն էին

Պտուկն ու թաղին ,

Իրարու հետ կը ժողէին .

« Ի՞նչ կայ , Պրտուկ , որ այդ մարդիկ

Խրոնրուեր են ծովուն մօտիկ .

Ինչ ձայն է այս թընդանօթի ,

Որ ծովէն խօյանձախ լսուի :

Բան մ'ալ հիմա , գէշ ջը լինիր ,

Երբ ես ընեմ . դուն էլ տեսիր ,

Թ՛ի, խրնդալէն շե՞ս մը ճաթ իր •

Ի՞նչ կ'ըսես » :

— « Դուն գիտես •

Միայն այս կայ , որ երբ մարդիկ

Յարուշ հրէտից կան դու ձայնիդ ,

Ալ ի՞նչ կարես , ի՞նչ իրք անել ,

Նոցայն և ուշ առ քեզ դրաւել » :

— « Դեռ դու իմ , վա՛յ քեզ՝ տպուշ ,

Չե՞ս գիտեր ահագին ուժ •

Նայէ ,

Խրայնէ , » :

Բաւ • յանկարծ վար գլորեցաւ ,

Շուկայն ամբողջ թունդ թունդ ելաւ •

Ահագին դու գրողորդ հանեց ,

Ախարհ՝ դէս ձայն վաղեց խուժեց :

Շարկեցին շուտ խոշորդ Թալկին ,

Անկիւն տեղ մը տարին դրին •

Խուռն էր խուժան

Հանդիսական :

Պրտուկ վերէն երբ զայս տեսաւ ,

Նախառնձն չը դիմացաւ .

« Ես էլ ուրեմն ընեմ մէկ փորձ ,

Սըխարհի տամ մէկ դըղըրդոց » :

Վար ցտակեց . բայց ի՞նչ եղաւ .

Չայն հանեց , բայց փշրեցաւ

Հողաքաւ մէկ կըտար եղաւ :

Ե.

Մրջիւններ եւ Յն

Շուշտեմ , աղերս է՛ր Մրջիւններ
Սնին կին դացեր տըւեր .

Բայց նա չէ ընդուներ ,

Ուտտի և Մրջիւններ

Որ կը պահեն ,

Զոր կը լուծեն ,

Նրա Յն փրշուտ տեղէ կ'անցնի ,

Մարթ արկրթութի , կը բերթութի .

Մըջիւններ կը տեսնեն ,
Գէտ վըրան կը խուծեն ,
 Կը կըճեն ,
 Կը խաւծեն :

Օձ կը սուկայ , շատ կը կատղի ,
Գետնէ գետին կը տասըլտկի •
Բայց եղուկ , ի՛նչպէս պրծի ,
Վերջապէս կը սատակի :

Տըկարին մի՛ դըպշիր ,
Կամ ծուռ ծուռ մի՛ նայիր •
Զի ամէն հէք տըկար
Զէնք ունի իր համար ,
Որով դէպքն երբ օգնէ ,
Կը վըրէժ կը հանէ :

Ը.

Կապիկ արքայ

Աւակ պատմի ի Հայաստան ,
Թէ մէջ դաշտին Արարատեան ,
Կենդանիներ ժողովեցան ,
Եւ համակամ խորհուրդ նստան ,
Տալ պատերազմ դէմ Աւիւծուն
Մերժել նորա իշխանութիւն :
Ուստի սկըսան խորհիլ յառա՛ջ ,
Թէ ո՞վ դընեն դորսպետ քաջ .
Շատ խորհեցան , բայց վերջապէս
Խեռ Կապիկին խօսքը քաշեց ,
Բանցի օգնեց սատանան չար
Տալով նրմա լեզու հարտար :
Մեծ դաւազան սա ի ձեռին
Եւ թաղ շրքեղ վերայ գըլխին
Ուղտու վերայ նստած բազմած՝
Երեւեցաւ մէջ կենդանեաց .

Գարնչտկան էչն անհանձար
Պրտապոչ եղաւ փաղհար ,
Իսկ Կրթիան ծոյլ դանդաղկատ
Սքաղափաղ ժիր սուաջնորդ :

Յետոյ սոքա խաւք կաղմկելն ,
Առիւծուն յորջ երբ փաղկելն ,
Արիութեամբ ահեղական
Առիւծն արին հաղածական :

Բայց չէր անցած երկու ժամ դէս ,
Երբ մեծ աղմուկ սկըսուեր էր ,
— Հարկու առանկ պիտի ըլլար ,
Երբ Կապիկ մ'էր տէր կառավար — :

Իսկ երբ Առիւծն ցոյս կը տեսնէ ,
Հայ Խիկարին աւսածս կ'ատէ .
« Տիւորն թարձրք սարն ելաւ ,
Սարին անուն խաղք արաւ .
Մեր սքաղաղն ահէ եղաւ ,
Քէի անուն խաղք արաւ » :

Իսկոյն ժամիք սրբեց շտկեց ,
Մըռնչկելոյ դուստց փաղեց .

Նոցա խոսեմն ու գումար.

Փախուց լեղասպտոտար :

Ք.

Գայ, Արջ, Աքլար

Գէլն ու Արջ, Աքլորն՝ Աղուէս
Ընկեր եղան իրարու հետ .

Քիչ ասրեցան ,

Շատ ասրեցան .

Աեր լսես սեր վայելեցին ,

Երբ կուշտ ու կուռ էր փորերնին :

Օր մը յանկարծ լսաւ Աղուէս .

« Հարկ ու պէտք է , որ բռնեն «է» ,

Մրցինք գէմ գէմ Խիկարի պէս » :

Մեր անուանը լոկ նսցելով՝

Մեր ինչ ըլլալն ասեմք շուտով .

« Ես Աղուէս եմ , աղէկակրոց

Աուշտակն եմ , ի ամ ունտէրաց

Մուշտակն եմ, դուն ի՞նչ ես,
Արջ աղբար, տէ չասե՞ս » :

— « Ե՞ս, ես Արջ եմ,
Ոսկի փարչ եմ » :

— « Գէ՛ւ, դուն ի՞նչ ես,
Չը դրուցե՞ս » :

— « Ես է՛ւ Գէ՛ւ եմ,
Ոսկի կտել եմ » :

— « Մեռնիմ ես կատարիդ,
Դուն ի՞նչ ես Աքլորիկ » :

— « Ես է՛ւ Աքլոր եմ,
Ոսկի պէլք եմ » :

« Պըլո՛ր • ուրեմն, կրկնեց Աղուէս,
Համով ուտեստ մեղ յարմար ես .

Ձի պըլորէն ի՞նչ կայ անոյշ
Ի՞նչ կայ շարոց այնքան քնքոյշ » :

Հասւ ջրասւ՝ նըշան ըրաս,
Աքլորն իսկոյն փարատեցաւ :

Բայց Գայլն ու Արջ այս դասն ուստի՝
Աւեր էին . հարկաւ վարպետ
Աղուխուկէն , զի Նիկարի
Այս առածին թէ նայինք մեր ,
Չէին այնքան
Մեծ դիտնական :

« Ինչ ինի , ինչ ինի .
Ինչ խորնդատ (*) , ինչ իր ծաղիկ » :
Բայց բարեկամ , դու մի՛ կարծեր ,
Թէ Աքլոր սլոր մըրմընջեր էր ,
Այլ ճիշդ պէտք , բայց այն Աղուէս

(*) Երկու կանգնաչափի դեղնա-
գոյն անհատ ծաղիկ մ'է , որոյ տե-
րեւոտ ճիւղերը տաշեղի նման կը դոր-
ծածուին վառեկիքի դիւրութեան հա-
մար , որ բռնկելով շրթ ու բրթ ձայ-
ներ ու կայծեր կ'արձկէ . բուն խի
մարմինն էլ իբրեւ փայտ վառարանի
մէջ ի հարկին կը դործածուի :

Տարբեր իմնալ , կեղծ եց մեկնեց ,
Հարկաւ փորին
Նայէր ձայնին :

Ժ.

Խոնդաւ եւ Սամել

« Արրակ կայ , հասէ՛ք հասէ՛ք •
Արրակ կայ , բոց նայեցէք •
Ի՞նչ կեցեր էք , ելէ՛ք ելէ՛ք •
Արրակ կայ նա՛ , կայծ եր տեսէք •
Հասէք շուտով , արտ ու այդի ,
Եւ զ աշտ ու մարգ պիտի բաւնկի՛ » •

Լորիկ Սամել ձայն արձրկէր ,
Նրեկոյին աշխարհ խառվէր ,
Գիծին ի ձեռն լուցկի ընկեր ,
Արով կարակ շուտով արւեր ,
Խաճոց առ ծաղկին թ լսիոց փշտ :

Վատ ելով էլ շոր խիլ ու խոտ .

Վազէր ի դիւղ , ձայնի պուայ .

« Հասէ՛ք հասէ՛ք , բոց կըլրա՛կ կայ » :

Գիւղ դիւղականք յանտառ նային ,
Ի տես կրակին՝ բոցին ապրին .

Կուժ ու սափար ջրով լնան ,

Ահուղ սղով փութան խկոյն :

Բայց զարմանքնին եղաւ ո՛րքան ,

Երբ քանի մօտ եկան հասան ,

Տեսան ըստոյդ , որ հրդեհն այն .

Խօ ընդատի էր , ոչ խկական .

Ծիծաղելի՞ն թէ խըպնէին

Վէր խարուսիկ սոյն այս դէպքին ,

Թէ ծեծելի՞ն լաշա Սամել ,

Ար այսպէս դիւղն դող էր հանել .

Թէ եւ փախել էր նա արդէն ,

Ծիծաղելով գեղջկաց վըլէն :

Դ. ՏԱՍՆԵԱԿ

Ա.

Առիւծ հպարտ

Երբ կապիկ կը բիւր :

Դաշաին մէջ կը հրրճուէր .

Յանկարծ տեսաւ մէկ Առիւծ գէր ,

Որ յոյժ կատղած դէպ ինք վազէր ,

Սարսեցաւ ,

Դողացաւ :

Ազատութեան մէկ ճար թէեւ

Շատ խորհեցաւ , շատ արդարեւ ,

Բայց վերջապէս զայս լոկ տեսաւ

Միջոց յարմար , զոր գործ վըրաւ :

Առաւ մէկ դասի , վաղեց յառաջ ,

« Յաւիտեան կաց , թագաւոր քաջ » .

Ըսաւ չրաւ

Խոնարհեցաւ .

— « Կապիկ տկլոզ , դու ո՞վ վնիս ,
Որ համարձակ այդպէս խօսիս
Խո՛ս առաջի ,
Չարածըճի » :

— « Դափափար եմ , ով տէր արքայ ,
Չեզ պատրաստ եմ ըլլալ ծառայ ,
Ինչպէս երբեմն պապուդ արի
Բզսոյն պաշտօն վարած էի » :

Կեղծաւորին շողոմ խօսքէն
Առիւծ գիջաւ կասողութենէն .

— « Այսուհետեւ ե ինձ դարկ դափ ,
Խաղա առջեւս աղառ արձակ » :
Կապիկ ցատկէր ,
Խաղայր դափէր :

Այսպէս դուարթ օրեր անցան ,
Կեանք վարեցին մշտերմական .
Բայց չը գիտեմ , ի՞նչ պատճառաւ
Կապիկն օր մը դայս խօսեցաւ .
« Ապուշ ու խեւ պիտի վնիմ ,
Թէ այժմէն իսկ ես չը խորհիմ » .

Ո՛վ չը գիտէ , թէ օրին մին
Երբ չը գտնէ : որս որկորին ,
Պիտի չտնէ : այս գ.ազան չար
Իմ գէր մարմին պատառ պատառ » :

Այսպէս կ'ասէր , ◆

Չար կը խորհէր .

Եւ գործ դըրաւ ,

Չար խորհեցաւ :

Երբ օրին մէկ հասան մէկ սար ,
Ուր շատ խորունկ ձորակ մ'ալ կար .

Ղապիկն անդէն

Խընդու թե՛նէն

Ալ մարմըրէր ,

Գառի կը դարնէր .

— « Ինչո՞ւ այդպէս , ով դու Ղապիկ ,
Կ'ասէր Ասիւծն , ցնծառ սառաիկ » :

— « Ո՛վ , ես ի՞նչպէս չուրախանամ ,
Երբ կը յիշեմ , որ միանգամ
Քո արի պապն ասաի անդին
Յանկաջրծակի ցառկեց դիւրին » :

Խարերային այս սուտ խօսքէն
Ասիւծուն խելք զընայ զըլիւն ,
Քանզի սոցա սեռ ամենայն
Ամբարտաւան ի բնէ կ'ըլլան .

— « Ապուշ , միթէ կարող չե՞մ ես ,
Աստի ցատկէլ քաջ պատիւս սէս .

Ուժըս տեսիր

Ու զարմացիր » :

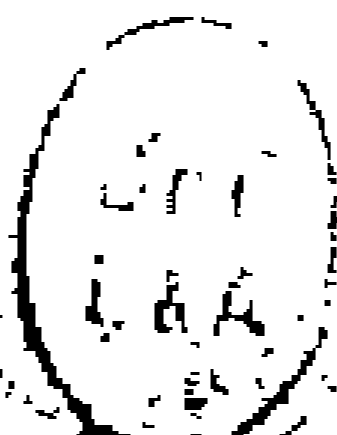
Ասայ , ցատկէց . բայց սարէն վար
Անկաւ ստոկաւ խիտ չարաչար :

ԲՅ

Այուես եւ կապիկ

Քան զԱզուէս ստատնայ
Կենդանեաց մէջ ո՞վ կայ ,
Այս առակ երբ լրանցի ,
Զարմանքիս սուղամ մնացի .

Վերջապէս Կապիին մին՝
Որ դըրացի էր Աղուէսին ,

Ըրաւ չըրաւ

Յո մը գողցաւ ,

Ինչ որ նա գաղտըկեկ

էր պահած որջին մէջ :

Ի՛նչ աղւորիկ այս առակին

Յարմար կուգայ այս խօսք առակին .

« Գողը գողէն գողացաւ ,

Աստուած տեսաւ վարմացաւ » :

Բայց տեսէք , Աղուէսն անոր

Ինչ վարպետ խաղաց խաղ նոր :

Երբ կողոպտուած գըտաւ որջը ,

Իսկոյն կուահեց խորամանկը ,

Թէ դրացին է իր տան գողը ,

Ուստի դընաց ,

Կապիին ասաց .

« Շատ հաւեր եմ ես խղիւժած ,

Գեղին մօտ եմ գաղտ պահած ,

Հիմակ երթաւ մէկիկ մէկիկ

Բերել անտի , քաւորս Կապիկ ,
Բայց կը խորհիմ ,
Հաւատարիմ

Ո՞վ պահապան դընեմ որջիս » :

— « Զիս » :

Եթէ այդպէս . ինչ , եղբայր ,
Առնուս պիտի բաժին հաւտար » :

Երբ Աղուէս մեկնեցաւ ,
Կապիկ զայս խօսեցաւ .

« Իրաւ շատ լաւ

Միտքըս ընկաւ .

Եթէ Աղուէսն հիմիկ դառնայ

Ու իր որջը պարապ գըտնայ ,

Իւր համարումն ո՞չ ապաքէն

Պիտի վերնայ իմ վերայէն .

Այս յայտնի է ,

Ո՞վ չը գիտէ .

Ուրեմն երթամ , բերեմ հիմա

Ինչ որ երէկ որջէն գողցայ ,

Արով վաղը ըլլայ դիւրին

Գայնալ տակնն ի միասին •

Թող երթայ չար դողն ինկ

Իւր պատիժն այսպէս դըտնկ » :

Հաւա ,

Հրաւ •

Յայնժ մտ Սղուէս սր պահաւրտած •

Աճ կած դ իտէր , ցատկեց սասց •

« Հաւատարիմ

Ա՛վ քաւորդ իմ ,

Գացի տեսայ , սր շուներ

Աերած էին լուհաւեր ,

Պարսալ դարձայ ,

Ելայ եկայ •

Բայց , խելացի

Իմ դրացի ,

Բան մը ըսե՞մ ես քեզ ,

Մըտիկ պիտի անե՞ս ,

Ավ որ թողլով այսօրուանը

Ա՛նկնէ հողալ վաղուանը ,

Նա անպատճառ

Մէկն է յիմար » •

Ք.

Խորհրդատու ԲՈՒ

Թըռչուններն ամենայն
Յրին մէկ ժողովեցան ,
Որ Արծիւ արքային
Յոյժ փափուկ անկողին
Շուտ շինեն ,
Ընծայեն :

Հոն սեւուկ Բուն լեղու թափեց ,
Բայտ ուժովն պնդեց ժողկեց .

« Ո՛վ աղբրտանք , ի՞նչ կը մտած էք ,
Բիւրին կերպ կայ , ի դորժ դըրէք .

Ճրնճուղներուն փետուրներով

Կը շինուի լաւ փափուկ կերպով » :

Թըռչուններն միաբերան

Յընճուժեամբ վերուցին ձայն .

« Լաւ կ'ըլլայ ,

Թող ըլլայ » .

Բայց եղբայր , մէջ ժողովին
ճընճուղներ բնաւ չը կայի՞ն .

— Կանչելու մտայեր էին .

Թէեւ կանչած էլ ըլլային ,

Միթէ նոցա տի լրակի՞ն — :

Վրճուեցին . բայց նախատակնին

Լոկ շահն էր իրենց փորին ,

Զի փետուրներ երբ տանէին ,

Նոցա միան էլ իրենց բաժին

Պիտի մընար , ուստի Բուին

Խորհուրդ սիրով ընդունեցին :

Պ.

Մ ո ծ ա կ

Թէեւ տըկարն երբեմն իրմէ

Զօրաւորին դիւր կը յաղթէ ,

Բայց այս սկտք է կամ տալ դէպքին

Կամ տըկարին խելքին՝ հնարքին .

Աստի անմիտ երբ տրկար մի
Վէր ուժեղին կը յարձակի ,
Կը սլատժուի :

Այս առակ բացայայտ է ,
Կարդացող , ժամանակ է ,
Որ լըսես ,
Խրատ սունես :

Ինչպէս կ'ըլլայ Մոծակն օր մը
Կը գըտնէ մէկ բաց դըրժուկ մը ,
Ուր կը կարդայ թէ մէկ Մոծակ
Սուրժուն է դիւրաւ յաղթած .
« Այդ էլ ձեռք կ'ըլլայ եղեր ,
Որչա՛մի ապուշ ես եմ եղեր ,
Որ սա Շունը ցարդ չեմ սլատժեր :
Սնիժեա՛լ Շուն ,
Թող չես տար դուն ,
Որ մէկ պուտ բան գտնէ ծըժեմ ,
Ու փորիկըս կըշտացունեմ .
Կամ երբ տեսնեմ մէկը պառկած՝

Իսկոյն կ'երթամ, դեռ չը ծընած՝

Մէկ սլափիկ

Արունիկ,

Յանկարծ հա՛ճ հա՛ճ կը պուշաս,

Մրափող մարդուն ձայն կը տաս .

Նոյն կէտին ի՞նչ անեմ,

Սարափած կը խուսեմ .

Ար մարդէն չը բըռնուիմ,

Ճղմբեկով չը սատակիմ :

Ահա ինձ ծամ է,

Ար դամ քս հախէ ք :

Ըսու, թըռաւ . կնճիթ մըլէր,

Շան քիթն ախանջ՝ հակատ կըճէր .

Կը տըպուրդար,

Կ'երթար կը դար .

« Մէկ մ'ալ, երկու ըլլայ .

Մէկ մ'ալ, երեք ըլլայ .

Խերն անիծեմ,

Հոյին հանեմ » :

Հունն ըսես կատաղած կը,

Վեր՝ վար , հոս՝ հոն կը ցատկուտէր ,
Կը տապալկուէր , կը թո՛թուրուէր ,
Բայց Մոծակէն չէր աղտոտուեր :

Բայց վերջապէ՛ս

Շընիկն յաղթեց .

Երբ վեր ցատկեց բերան բացած ,
Բռնեց ճշմեց դայն խեռ Մոծակ :

Ե.

Գ ա յ լ ե Ր

Գայլեր խմբովին

Ման գալիս էին .

Ուխտ էլ ունէին ,

Որ սիրով ապրին .

Բայց շատ օր դեռ չէր անցած ,

Երբ Աղուէտն գալով ասաց .

« Գրացի գայլերս , աջուրնիդ լոյս ,

Օ՛ն առէք ոյժ , առէք և յոյս .

Վերակուր կայ ձեզ պատրաստի ,

Զոր հիմակ ձեզ ցոյց տամ պիտի :

Վեր սարիս կայ խոշոր մէկ այժ ,

Հիմակ տեսայ դեռ նոր սատկած .

Ես չը կրցի բերել զայն վար ,

Զի մարմնովս եմ փոքր ու տրկար .

Բայց զի չը կայ տեղ կայնելու .

Մինչեւ իսկ դայլի երկու ,

Ուստի ձենէ թող մէկն ելնէ ,

Քաշկուտելով՝ վար թող զլորէ » :

Գայլերն արդեօք այն Աղուէսին
Խօսք մը ըսի՞ն . — Ամենեւի՛ն — .

Բայց ի՞նչ ըրին , լո՞ւր էլ մնացին .

— Վէճի կռուի բռնուեր էին :

« Բարեկամ , կ'երթամ ես » ,

— « Ուժով չես , արդար էլ չես » :

— « Ես արդար եմ , ուժեղ եմ ես » :

— « Ի՛նչ , արդա՛ր . դող աւզակ ես » :

Գիտե՞ս , եղբայր , է՞ր այսպէս

Կք վիճէին սաստկապէս •

— Ձի մշտակեր բոլորն էին

Ուստի միմեանց վստահ չէին :

Սակայն վէճին վերջն ի՞նչ եղաւ •

— Արիւնահեղ կըռիւ մ' եղաւ •

Մեղքը վրդին

Աղուէսին :

— —

Սէր ու միութիւն շուտ կը քայուի,
Երբ շահն առանձին մարտել ուզուի :

Զ.

ՃճՈՒՊՆԵՐ

Ճընճուղներ ժողով ըրին

Զո՞վ պահապան դիշերային

Կարդել դընել իրենց խըմբին •

Սա ու նա ընտրեցին ,

Բայց վճուել չը կրցին :

Հոն վերջապէս էն խելացին
Երկար բարակ ճառեց այսպէս .
« Եստ թաշուներ դուք ընտրեցիք ,
Բայց ոչ մէկը ընդունեցիք .
Առարկեցիք ծայլ են , քնտտ են ,
Գիշակեր են , սանկ ու նանկ են .
Բայց թաշնայ մէջ մէկ հաստ մը կայ ,
Գիշերն ի բուն միշտ արթուն կայ ,
Գիտե՞ք , ս՞ի է ,
Ըսե՞մ . — Բուն է :

Մեռնիմ ես իր աչքին ,
Ար մինչեւ իսկ մութին
Առը կը տեսնէ , և թ՛այլ ոչ տայ ,
Ար թըշնամին ի մեր բոյն դայ :
Չայն ունի , կը պտուայ .
« Թըշնամի հասաւ հա՛ .
Օ՛ն ելիք , շատ արթնայիք ,
Ձեր գրպուն ճար նայեցէք » :
Գիտէք էլ , որ մեր ցեղի
Ձէ այնքան շատ թըշնամի ,

Երբ անօթի թէ խակ ըլլայ ,
Արդեր մըկներ ուտել կըլինայ ,
Բուէն ի վատ , աչքըս կուրնայ ,
Պահապանցու խակի չը կայ » :
Ճնճազներ միայերան
Հոն խակոյն վերուցին ձայն .

« Թող նա
Ըլլայ » :

Աւտի Բուին
Նուր խըրկեցին ,
Ար երբ լըսեց ,
Պատասխանեց .

« Գըլխուս վերայ .

Սակայն այս կայ ,

Ար ճընճիկներ պէտք է որ դան ,
Բունիս մտի ծառոց վըրան

Միշտ շարունակ թառին մընան :

Ճընճողուկը դալով թառեցան :

Բայց մեր Բուն

Քաջարթուն

Ի՞նչպէս , գիտէ՞ք , ի՞նչ կերպով հոն
կը կատարէր իւր այս պաշտօն .

— Այլժնուժե՛ամբ ,
Ժըրուժե՛ամբ .

Ձի իր բանն էլ՝ այս էր դործն էլ ,
Ճընճուղները մէկ մէկ խըղղէլ ,

Ուտէլ ,

Ըսէլ .

« Ո՞վ ձրի հապա

Պահնորդ . կ'ըլլայ » :

Ե .

Քարոզ

Վարդապետ մը կը քարոզէր ,

Հաղար տեսակ ձայն կը ձրդէր .

Սուրբ-Գիրք մեկներ կը բացատրէր ,

Հայր Աբրահամն դախտանէր .

« Հայեր , կ'ատէր , Հայր Աբրահամ

Ար չը խնայեց զաւակն քննդամ

Խ սէր Արարչին ,

— Մեռնի՛մ հաւատքին — •

Երբ ասաց Տէր • « Արբա՛հա՛մ » ,

Այս միջոցին մարդ մ' Արբա՛համ

Ար ներկայ էր ,

Բայց կը մրափէր ,

Վարդապետին խոշոր ձայնէն

Բաժմափելով՝ պռռաց անդէն •

« Համմէ՛ , ի՞նչ կայ » •

— Կարծեր էր սա ,

Թէ յանուանէ

Կոչուողն ինքն է — •

Ահագին +ա՛հ +ա՛հ ձայներ

Հանեցին ունկնդիրներ •

Վարդապետն էլ զարմացումէն

Ա՛լ ի՞նչ խօսէր ,

Եւ ի՞նչ ընէր •

Առաւ քալեց մտմտալէն :

Ը.

Ոճրագործ բեռնակիր

Շատ ժամանակ չէ, որ մէկ մարդ
Անխառն սրտիւ, խղճիւ հանդարտ,
Առտու իրկուն աղօթք կ'անէր,
Եւ սուրբի պէս ճշդնէր ասորէր .

Սա խիտ շատ ժիր
էր բեռնակիր,
Հաւատարիմ և էր ծառայ
Վաճառական մարդ ոյ մի Հայ .
Բայց երբ օր մի
Ոսկիով լի

Յանուն տիրոջն պարկ կը բերէր,
Ճամբան ինքնին դայս կը խորհէր .

Ոսկիներս մե՛ծ դումար
Շատ խկ են իմ համար .
Աւտի իմ տէրս այսօր խղդեմ,
Ոսկիքս առնում, փախչիլ ձեպեմ » :

Հաաւ ,

Հրաւ .

Նրառաւ ի նաւ ,

Շուտով փախաւ :

Բայց Աստուծոյ արդարութիւն
Հասաւ ի դուխ այն շար մարդուն .
Վաճառականն շունչ արդեակ ,
Ար երբ մեծցաւ , բացաւ մեծ դատ .
Ոճրադ ործը փնտուեց դրտաւ ,
Բարձր հրամանաւ բերել տրւաւ .
Բայց մարդասպանն շարածըճի
Դատաւորաց և առաջի

Ուրացաւ ,

Խօսեցաւ .

« Ես ոչ իսկ պարկ սսկւոյ դիտեմ ,
Վաճառականն ոչ կը ճանչեմ ,
Իսկ բեռնակիր եղած ըլլամ ,
Ընդ այդ արդէն յոյժ դարմանամ » :
Նրդում կ'անէր
Կը հաստատէր :

Իսկ թէ ծանօթ , վըկայ դտնէր ,
Շուտ կաշառօք յիւր կողմ կորզէր •
— Կրծօնն ինչե՛ր ե՞րբ չէ ըրեր — :
Ա՛լ դատին տէրն յուսահատցաւ ,
Ստեղծացաւ էլ , երբօր տեսաւ ,
Որ մարդն այն վատ դատարանէն
Կ'ելնէր կ'երթար անմեղօրէն •
Բայց շուտ զարմանքն ո՞րքան եղաւ ,
Երբ դատաւորն ել կանդնեցաւ ,
Սանդխին ծայրէն որոտացեալ՝
Երկիցս գոռաց • (« Կաճա՛լ , Կաճա՛լ ») :

Անչափ մարդոց միջէն միայն ,
Ո՛վ զարմանացս , շարագործն այն
Յետս դարձաւ ,
Նայեցա՛ւ •

Իսկ դատաւորն գոռաց կըրկին •
« Դարձի՛ր , ե՛կ հոս , դեւ ծանուային ,
Թէ Կաճալ չէիր եղած ,
Ի՞նչպէս դու ձայնէս խլուոված՝
Ետիդ դարձար ,

Ոճրագործ չար » :

Բեռնակիրն այն դեղնուտեցաւ ,

Ամօթահար պապանձեցաւ .

Ա՛լ ի՞նչ ընէր , հոն վերջապէս

Իր չարութեան ոճիրն յայտնեց :

Թ.

Բօշին տղեն եւ ժամացոյց

Լիլի վարպետն առաւ իր ճորտ
Բօշայի մը Տըղեկը որբ .

Տուն ու քաղաք ամէնն ըսին .

« Եստ մեծ բան է թէ Բօշային

Տըղեն վինի

Աշկերա Հայի :

Կեցցէ Լիլին , օրհնէք դըպիւսին ,
Լուսաւորիչն Լորիկ ցեղին » :

Հայ վարպետն Բօշի Տըղուն
Պատուիրեց , որ ձայն ու ձուն

Ձը հանելով հանել շտալով ,

Ապրի իւր հետ շէնքով շնորհքով :

Նոյն գիշերը քուն չէր տաներ ,
Բանի Բոչան ներսէն լրսէր

Թըք Թըք ծայն մը . սիրտ նեղացաւ ,

Լիւլին խուց իսկոյն մըտաւ ,

Լիւլին քուն էր .

Ժամացոյցն էր ,

Որ պատէն կախ՝ հանէր ձէնիկ .

Կամաց կամաց կ'երթայ մօտիկ .

« Լրսէ , կ'ասէ , սուս լեր , սուսիկ ,
Թէ ոչ լամուկ , հանեմ հոգիդ » :

Շատ կ'սպառնայ , շատ կ'աղաչէ ,
Հազար անգամ +բժրէ , սաստէ .

Բայց լրսողն ո՞վ , մրուողն ո՞վ է :

Այլ եւս Բոչան չը հանդուրժէր ,

Բար մը առնելով ճիշդ պատն ի վեր

Ուժով նետէ ,

Ժամացոյցն է ,

Որ կը կոտորի , փշրած կ'լինայ .

Կեանքն էլ բնէն դողով կ'ենայ ,
Ի՞նչ անէ .

— Տե՛ճ կ'անէ :

Թէ եւ մէկ քիչ կը մտար խիստով
Մանաւանդ իր ծանօթից քով .

Թող դրկուիլը ժամացուցէն ,

Ար չէր սրտին քիչ ցաւ արդէն :

Ժ.

Արեւ եւ Լուսին

Արեւն էր ծրուել , խմոր էր թրել ,

Հայոց աշխարհին հաց էր պատրաստել .

Իրեն մօտ հաժ իշտ լոյս աստղերն էին ,

Այլիւր են մաղել , ջուր բերել էին .

Հայոցն աշխարհիկ սովել էր սովել ,

Երդուճ մի հացի կարօտ էր մնացել .

Մնդ էր ու ծխրեր էին լոյս դէմքեր ,

Գողգոթեր կին մատուց խոյ ծնկեր .
Մութն էր իջել պայծառ աչքին
Վա՛յ իմ մեղքիս , Հայաստանի՛ն :

Ո՛վ լոյս ու կեանք տալու էր Հայուն
Թէ ոչ միայն Արեւուկն Հայուն .
Արեւուկն Հայոց Աստուծոյ աւեր
Ալիւր ամբարէն , տնակն էր բերեր :

Ասողերն ամէն հետ Արեւուն
Տըքնին ճրղնին սիրով անհուն .
Անհուն սիրով Հայաստանին
Ժամ կորուսել չը կամէին :

— Դարպան ըլլամ ես ձեր լուսին ,
Պայծառ աստղեր , Հայոց երկնին — :

Լուսինն էր ո՛հ , որ ճիշդ այն տեսն
Ոչ յուզուէր կարծես այն տեսարանէն .
Նկեր էր եկեր , տըքնել կը կեղծէր ,
Բայց այս հարցումն էլ Արեւուն կ'անէր .
Ասողերու առջեւ սրասւռոյն կը դպչէր ,
Միտքը գուցէ ո՛հ , վէճիկ բանալ էր .
« Ի՞նչ ցերեկն Արեւ , թէ և լոյս տըւող ,

Բայց քեզ նայողին աչքն ես խաղաղու
Իսկ զիշերին ես լոյս եմ տալի ,
Ինձ նայողին համբոյր եմ տալի » :

— « Վա՛յ անհողիդ , որ ասանկ ատեն
Ինչե՛ր խորհիս , խօսիս վատօրէն .
Մեռանում է Հայոց աշխարհիկ ,
Իսկ զայն թողեր , շողփաղփուս այժմիկ .
Ծանր է քեզ մեղքդ , արեւուս աջ
Թող ծանրանայ այժմէն վըրայդ ,
Նըշան մեղքիդ .

Անդու՛թ Լուսնիդ . » :

Լուսեց Արեւ . և աստակեց
Խմրուս ձեռնով Լուսնի երես .
Այն բըծիկներն , որ մընան դեռ ,
— Ինչպէ՛ս կ'ասեն մեր պառաւներ — (*) ,

Լուսնին վըրէն ,
Խմրուէն են :

(*) Աւանդութիւն ի Հայաստան :

Ձեր Հայ հարսներ, մեռնիմ աչքին,
Ար հը նային Հայաստանին .

Այժմ սովել է Մայր-Հայաստան ,

Ձեր աչքին լայն է բաւական ,

Կեանք տարւո զժրադդ Մայրիս ,

— Հայաստանին — :

Ե. ՏԱՍՆԵԱԿ

Ա.

Աղոթես պահեցող

Աղուէսին մէկ շատ անօթի
Օր մը տեսաւ մէջ թակարդի
Քիչ շատ խոշոր
Պանրի կըտոր •
Աչքը տընկած շեշտ կը նայէր ,
Ար քաշելով թըքեր կըլներ •
Բայց ի՞նչ ըներ ,
Քանի դիտէր ,
Որ թէ պանիր իր դունչ դըլպէր ,
Մէջ թակարդին պիտի ընկներ •
Երբ կը մտածէր , տեսաւ մէկ Գայլ ,
Որ հեւալէն խիտ շուտաքայլ

Իր մօտ կը դար ,
« Ա՛ սանամար ,
Պանրի կըսոր փոսիս մէջ կար ,
Հաս օրն ի բուն լոկ քո համար
Մինակ նըստած պահեցի ես ,
Որ դաս ուտես ուղածիդ պէս :
Շխտակն լսեմ , որ կ'ուտէի ,
Եթէ ուխտած չը լինէի
Ուրբաթ օրեր պահել ծով պահք •
Ղա՛յ ինձ այսօր օրս է ուրբաթ ,
Գու էլ ինչպէս ,
Գայլուկ , դիտես :
Ուտի օ՛ն այժմ , սանամարիկ ,
Նստէ ու կեր դու զայդ պանրիկ •
Ի սրբաւս
Մայիթեմ քեզ ,
Աստուած վրկայ ,
Անուշ ըլլայ » :
Կեղծ ու պատիր այս խօսքերէն
Գայլը խաբուած՝ ցատկեց անդէն •

Ընկաւ ջընկաւ

Կաշկանդեցաւ :

Իսկ թէ պանիրն ըսես թըռա՛ւ ,
Թակարդէն դուրս տեղ մը ընկաւ .

Աղուէս վագեց ,

Կերաւ լալիեց .

Իսկ ծուղակէն Գայլը անոր

Վասէր . « Աղուէս, պահք չէ՞ այսօր » :

— « Հոգ չէ , Գայլուկ , հերիք է որ
Իմ տեղ պահես դու պահք այսօր .

Եւ լաւ կ'անես

Թէ աղօթես ,

Ար Աղուէսիս

Մեղաւորիս

Աստուած տայ որսեր առատ ,

Թէ եւ օրն ըլլայ ուրբաթ :

(Աղոթ-խաղիչ)

Բ.

Աղոսես եւ Ագոսա.

Աշխարհ գիտէ թէ Աղուհաներ
Գործ կը գընեն շատ հընարներ,
Ար գիւր կերպով օրսեր գըտնեն,
Հանդըստօրէն նըստին ուտեն .

Սոցա հնարից մէկը պատմեմ,
Արուն վերայ դարմացած եմ :

Սովորեթ իւն Աղուհար ունին,
Ար անօթ ի երբ կը լինին,
Իբրը սատկած ի մէջ դաշտին
Լեղունին դուրս ձըգած պառկին .
Գէթ օրպէս զի բերնով միայն
Թռչունս օրսալ կարող ըլլան,
Երբ կարծելով թէ սատկեր են,
Վար իջնելով կըտցեն ուտեն :

Երբ պառկած էր մէկ շար Աղուէս
Տոտիկներին Ագռաւ բլունեց .

Պիտի ուտէր թէ Ագռաւին

Չայնն ողորմուկ հեծեծագին

Իրեն շատէր ,

Չը համոզէր .

« Ո՛վ դու Աղուէս , մուսնաս է՞ր ,

Որ գիտ ընծայ տըւաւ քեզ Տէր .

Ուստի նրմա փառք տալ պարտիս ,

Ասիս դառնալ վայելել գիտ » :

Աղուէս խտրուած՝ բերան բացաւ .

« Փառք քեզ Աստուած » հաղիւ լուաւ ,

Ագռաւ թըւաւ , ի ծանն նրստաւ ,

Վէր Աղուէսին խընդաց լուաւ .

« Քեռիս , նախ կ'ուտեն ,

Յետոյ ՓՍՌԻՔ կ'ատեն » :

Որչափ լինիս խաբերայ ,

Որչափ ըլլաս սատանայ ,

Պիտի խաբուիտ անշուշտ օր մը ,

Քենէ տըղար խեղճուկէ մը .

Վրկայ լինին քեզ

Աղաւն ու Աղուէս :

(Աղա-խափեր)

Ք.

Էջ եւ Գովէշ

Իմ հայր կ'ասէր , իրաւ սուտ էր ,
Ճշդիւ չկտեմ , զայս կ'առաւելէր •
Ախտին մէջ էն առ Գովէշ
Կը գրրգրուայ օր մը այսպէս •

« Գովշուկ , ա՛ Գովշուկ ,

Նայէ հիմաճուկ ,

Ինչ որ ըսեմ ես ,

Լըսես կատարես :

Մէք սիրով մինչեւ հիմակ

Միասին վարեցինք կեանք •

Սակայն վաղը՝ ճիշդն ըսեմ քեզ ,

Խոստովանանք կը պահե՞ս ,

Պիտի մորթուիս ,

Ով սիրելիս » :

Գովէչ սարսափեցաւ •

— Մահու գուժէն ո՞վ չը վախցաւ — •

— Իրա՞ւ կ'ատես » • ըսաւ :

— « Այո , միթէ , չը գիտե՞ս դեռ ,
Որ այս օրեր տանտէր մեր

Ունի հարսնիք

Ու մեծ հարկիք •

Տըզայ ունի , պիտի կարգէ ,

Հարսնուկ ի տուն պիտի բերէ ,

Ուստի ըզքեզ պիտի մորթէ ,

Հարկին առջեւ է՛հ , ի՞նչ անէ •

Բայց ես

Ըզքեզ

Կ'ուզեմ ազատել ,

Թէ դու մտիկ անել

Հաճիս

Խրատիս :

Այժմէն անօթի կայ ,

Ընկերս , կը հասկանա՞ս .

Գու թող տուր , որ ուտեմ ես ,

Ինչ ուտելիք թէ տրուի քեզ ,

Իսկ վաղն առտու

Կը պառկիս դու ,

Գետին փռուած , ազիդ. արնկած ,

Ճիւերդ փրռած , լեզուդ ճրգած ,

Երբ դան տեսնեն ,

Յայնժամ կ'ասեն ,

« Գոմէն հիւանդ է ,

Շատ նիհարցեր է .

Մեր հարսնիքին դէր մըսացու

Ուրիշ տեղէ առնուեր ծախու » :

Ընթերցող դու ,

Գիտես ինչո՞ւ

Այն Գոմէուկին էչն այս տեսակ

Քարտդ կարդաց երկար բարակ ,

Վասըն զի էր

Պեղազուեր :

Բայց ամէն բան դէչ ու աղէկ

Իր վերջն ունի , ո՛վ Հայ տըղեկ •
Սոյն քարոզին էլ վարձքն առաւ ,
Առակագրիս էլ այս խօսք առաւ •

« Վարձքըդ կատար ,
Խուկ աղբար » :

Գոմշուն արիւն քաղցէն դարձաւ ,
Շրջան առաւ գըլխուն վարկաւ •
Երբ կռահեց էլ թէ էլ սուտ էր ,
Սուր կտոռչովն Խուն զարնէր ,
Փորին զարկաւ , աղիք թափեց ,
Շունչ ու հեքը անդին խաւրեց :

Գ.

Աղուես եւ թեցգետին

Աղուեսն ու թեցգետին

Պե՞ս բրունեցին •

Թէ ո՛վ վազէ , ցորենին նախ

Հասնի ի դէզ , նա ըլլայ քաջ :

« Միայն զայս ես խնդրեմ քենէ ,
Որ ինձ նշան տաս , երբ վազես նէ .
Մէկ հեղուկ սուշի ի գետին դարկ ,
Ասրա վազենք արաւ արագ :

Աղուխուկը թեցգետինին
Հաւանեցաւ աղաչանքին .

Այս մրցումին՝ հանդիսական
Կենդանիներն հրաւիրեցան ,
Մեծ էր դարմանքն ամէն մէկին
Վերայ յամառ թեցգետինին :

Աղուէս իր ձեռք դարկաւ ,
« Հայտէ՛ նայիմ » . ըսաւ :

Թրուաւ ,
Հասաւ .

Ետին դարձաւ , թէ ո՞ր տեղ մընայ
Հակառակորդն , երբ նա իսկ ճըւաց
Աոյտին վրայէն
Հեւկրուտալէն .

« Հաց ու գինի , Տէր կենդանի (*) .

(*) Երդման ձեւ ի Հայաստան :

Ես եմ յաղթող , աչր անուանի » :

— « Ան՛ց անուանի , երբ դու հասար ,
Սուր աչքէս էլ ի՞նչպէս պըրծար . . . » :

Դեռ սոյն իր խօսք աւարտած չէր ,

Երբ այն բոլոր կենդանիներ

Ծափ դարկին ի վառս քաջին ,

Աղուէսին յամօթ կըրկին :

Բայց , բարեկամ , գիտե՞ս , ի՞նչպէս

Այն թեցղեաին նըմա յաղթեց .

Երբ ձեան Աղուէս գետնի դարկեր էր ,

Թեցղեաինն էլ պոչին կըպչեր էր ,

Երբ ետին նա դարձաւ նայեցաւ

Սա վեր դէպին ցատկեց աւ կեցաւ .

Պարծանօք ուժ դին ձայնեց ,

« Յաղթող եմ դիւցաղնի պէս » :

(ԱՂԱՄՊԻԱՆ Է ՀԵՐ՝ ՄԻՔԻՐԱՐ ԳԵՂԷ)

Ն.

Կատու եւ Մկնէր

Մկներ Կատուին

Սուր ճըշեցին .

« Քորիկ Կատու ,

Թող տայիր դու

Ստեն տանն ծակէ ելնել ,

Պսկոր ու հաց լըլել կըրծել .

Ի՞նչ կ'ըլլար , երդմամբդ վատահ :

Ընէիր մեզ , քեզ եւք ծառայ :

Մեռնիմք աչքիդ ,

Սուրբ արեւիդ » :

Ի դ լուխն իր թ աթ ունդ Կատուն այն
Տարաւ իջոյց երդմանն ի նշան .

Մկներն հաւատացին ,

Ի դուրս ցատկեցին ,

Զորս եւ ճանկեց Կատուն այն չար ,

Ոչք եւ լաին . « չէ՞ դու երդուար » :

— « Թաթիկ է գլուխ տանիլ միթէ
Կասուներու ե՞րբ բընայթ չէ ,

Մըկներս գէր

Յիւսարներ :

(Մի՛նար-Գօշ)

Զ.

Ռստմնական Կառապան

Պարոն Պալտոն ուսու՛մն առաւ .

Կոկիկ ճարդիկ հազուաւ սըքուաւ .

Քըթին վըրէն ալնոց դըրաւ .

Քնքոյչ ձեռամբն պատճճն առաւ .

Խօսեցաւ ,

Պարծեցաւ .

« Էհէ՛ , հիմա ես Թարքերէն

Տրանսերէն էլ ու Արալերէն

Աղէկ գիտեմ , իսկ Հայ լեզուէ՞ .

— Ատոր խօսքն էլ կ'ըլլայ միթէ ,

Բայց ի՞նչ ընեմ, ինչս՞ով դբաղիմ,
Կրտսեաց լուիս էլ երբ քիչ ունիմ .

Աբար նրար բաւ ծառայ ,

Այդ էլ բանիս միթէ կուգամ :

Արդ՝ յայտ է թէ երբ եմ ճարպիկ ,
Խելք էլ ունիմ, խօսք էլ կսկիկ .

Ձիեր ու կառք երթամ դընեմ ,

Ձիս կառապան հրատարակեմ :

Խմակատան այս աշխարհի

Երբ մէկ հատիկ կառքս լինի ,

Խմակատան այս աշխարհի

Երբ մէկ հատիկն եմ լեզուանի ,

Մարդեր ամէնն ա՛լ պիտի գան

Քսակնին պարպել իմին գըրպան .

Երբ ոսկիներս համբեմ հաշուեմ ,

Ի՞նչ ճախներ պիտի անեմ .

Տի ծաղրեմ էլ այն հարուստներ ,

Արք լոկ բաղդով են զարդացեր » :

Շատ խօսեցաւ , քիչ խօսեցաւ ,

Շատ պարծեցաւ , լաւ ըն թաւ .

Կառքով ձիով շաւիայ եկաւ ,
Մարդեր տարաւ , մարդեր բերաւ .
Բայց փորձանքն էլ գըլխին հասաւ :

Զորս գող Հայեր խորհուրդ ըրին ,
Որ հախէն պան աչս անփորձին .

Երեքն եկան տակարկեցին ,

Որ յայս ինչ տեղ իրենք տարուին .

Իսկ խաւրեցին միւսն յառաջուց ,

Որ ի նայն տեղ պահուի դադտուկ .

Երբոր վիճին , միջոց գըլանայ ,

Կառքը ձիով շաւտով գողնայ :

Հէք Պաղտօն իր գըլխուն

Չէր գիտեր գողիք ձուն .

Ուստի գոհ եղաւ ,

Առաւ ու տարաւ :

Բայց երբ սոքա կառքէն իջին ,

Որոշեալ գընէն պակաս տըին .

Վէճն էր բըրդաւ , Պաղտօն պնդէր ,

Իսկ հակառակն կ'ասէն դողեր .

Շատ կը վիճին , ըիջ մը քաշէն :

Կը հեռանան քիչ քիչ կառքէն :

Պաղտօն ետեւնէն

Կ'երթայ միձեւէն .

Թուժանն էլ է , որ ա՛լ խըւնի ,

Միջնորդութեան դերով խօսի :

Այս խառնաշփոթ ժամանակին

Հոն պահուրատդ միւս ընկերնին

Միջոց գլտնէ , ցատկէ նշատի

Վէր բաղմոցին , ալն թլտչունի

Սրարչաւ

Թրտա՛ւ ,

Երբ ձիերուն ուժ գին մարակեց .

Պաղտօյին էլ մուխը մարեց . . . :

Փորձառութեան դասեր չառած՝

Մի՛ վազէք դուք ի հրապարակ ,

Ո՛վ մարդիկ

Միամիտ :

Է.

Արագ եւ Բաղեղք

Խեւ Արագոն էլ ծախու առաւ ,

Սագոյին հիւղ , աժան առաւ •

Տան որմին շարջ Բաղեղներով

Ծածկըւած էր շքեղ կերպով :

Օր մը Արագոն սապէս կ'առէր •

Ինչո՞ւ ծածկեն այս Բաղեղներ

Հիւղիս որմեր • տամ կըրակի ,

Թող հիւղիս տեսք դըրսէն ըացուի •

Արարել նեւեւ ինձի համար

Երկար բարակ գործ է դըժուար)) :

Արրակ առաւ • հոմս էլ փրջեց ,

Բաղեղներն էլ , հիւղն էլ այրեց •

Ի դուր Արագոն պօռար ձայնէր •

« Զուր բերէք , ջո՛ւր , հիւղս է այրեր)) :

Ը.

ԳԼԶ մարդը

« Թէ ուրիշին մաս կը փորեն ,
Նայէ որ շատ չը խորեն ,
Որ երբ դուն մէջը գլորուիս ,
Ազճ մընաս , ողջ դուրս ելնես » •
Խիկարն առածս երբ կը խօսէր ,
Այս առակիկ և կը պատմէր :

Մէկ շարասիրտ անիրաւ Մարդ.
Զարիս դորձէր միշտ շարունակ •
Աս աղքատիկ դրացի ունէր ,
Ար մէկ կօփով տուն կը պահէր •
Բայց դէշ Մարդը չար կը խորհէր ,
Քանզի վաղուց աչք տընկած էր
Այս մարդուն
Գէր կօփուն :
Շատ մըտած եց , թէ ի՞նչ անէ :

Որ գիւր կերտով զայն ձեռք ձրղէ ,

Ըրաւ շրաւ

Հընար գըտաւ ,

Առաւ օր մը բաճն ու թիւն ,

Երաւ դընայ լեռան գին ,

Բաւտիան խոր

Հան փորեց հոր .

Յետոյ դարձաւ

Կնքնին ըսաւ .

« Երբ դրացիիս կաժուկն անցնի ,

Մէջը կ'ընկնի կը սատակի .

Ես քիչ օրէն յետոյ կուգամ ,

Փարած փսսըս նոր կը բանամ .

Կաժուն կաշին՝ մորթին կ'առնեմ ,

Սուղ սուղ գընով կը վաճառեմ .

Բայց եկ տես թէ ի՞նչպէս

Տէր Աստուած գինք պատժեց :

Այն օրերն երբ իր մանկիկ

Տուն բերէր իրենց կովիկ ,

Այն խորուռիկ փոսն երկուքն անկուն ,

Ու շարաչար հոն տեղ մեռան .
Երբ վաս յուսով այս չար Մարդը
Վաղեց զընաց դէպ ի փոսը ,
Եւ վայն բացաւ ,
Յանկարծ տեսաւ
Կամն ու տըղեկ
Մեռած հոն տեղ :
Քարին զարկաւ իր դըրս իր ,
Թէ եւ ոչ էր ժախանակը :

Ո՛վ դաւակնեցաւ , բարի եղիք ,
Ինչո՞ւ դէշ մարդ պիտի լինիք .
Հաւատացէք , թէ գիշու թիւն
Ո՛վ թէ տնէ , կ'առնու զըլխուն
Սնուակաս
Պատու հաս :

Ք.

Երեք Սուրբեր

Եպիսկոպոս ու վարդապետ
Մէկ Սարկաւազ սուրբեր երեք
Պառաւի մ' տան
Հիւր եղան :

Պառաւուկն՝ այն աղքատիկ էր ,
Բանիկ չունէր , որ հրամցունէր .
Սաղի մէկ ձու առաւ թերաւ ,
« Ունեցածըս այս է , ըսաւ .
Հրամմեցէք ,
Վայլեցէք » :

Եպիսկոպոսն ընկերներուն
Սապէս ասաց . « բաւ չէ այս ձուն
Մեզ ամենուս . լաւ է որ մենք
Աւետրանէն այսրմ' թերեւք
Վըկայութիւն . որինն և դայ
Յարմարաւոր , ձուն իր ըլլայ :

Իմն այժմէն եղիք դուք լրամծ .
« Դադարե՛, արի՛, եկ արտաքս » .
Հաւկիթն խակոյն միջտեղ բերաւ :
Վարդասպեան էլ վրրայ բերաւ .
« Լուծե՛ք ըսդա՛, թողե՛ք երթալ » .
Եւ ձուին կճեպներ սկըսաւ վար տալ :
Սարկաւադն էլ կոչեց խակոյն .
« Մուտ տեաւըն քս յուրախութի՛ւն » .
Եւ ձուն տարաւ յիւրն ի բերան ,
Կերաւ վայլեց իբր յաղթական .
Որով կարծես վեր իւր ճրչեց
Այս առակիկ խիստ քաջադէս .
« Խօսքը մեծին
Զուր պըղտիկին » :
(Ի Զոսարծաւիս Մ. Թաղխադեանցի)

Թ.

Խ ա ղ

(Ըստ հին Հայ Խաղաասացից)

Երթանք նայինք , ի՞նչ կայ ծովին .

Ինչէ՞ն է այդ ուռուցք նաւին — .

« Գացանք տեսանք , նաւ կայր ծովին , »

Լայն կրտաւներ լարուած նաւին .

Հով կը փրչէր մէջ կրտաւին ,

Կրտաւն ուռէր ի դէմ հովին » :

Երթանք նայինք , ի՞նչ կայ ծովին .

Ինչէ՞ն է այդ ուռուցք նաւին

Իւ նաւը կայ ծովի յալին — .

« Գացանք տեսանք , նաւ կայր ծովին .

Լայն կրտաւներ լարուած նաւին .

Հով կը փրչէր մէջ կրտաւին ,

Կրտաւն ուռէր ի դէմ հովին .

Հովըն շարժէր , ծովին գալին ,

Սլին գարնէր , շարժ տայր նաւին » :

Երթանք նայինք, ի՞նչ կայ ծովին,
Ինչէ՞ն է այդ ուռուցք նաւին .
Եւ նաւըն կայ ծովի յալին,
՛ւ ալին փրփուր հանէ քարին — .
«Քաղանք տեսանք, նաւ կայ ծովին,
Լայն կրտաւներ լարուած նաւին .
Հով կը փռչէր մէջ կրտաւին,
Արտաւն ուռէր ի դէմ հովին,
Հովին շարժէր, ծրփէր զալին .
Ալին զարնէր, շարժ տայր նաւին,
Նաւէն փախէր, զարնէր քարին,
Քարն ուժ կուտար, այն փրփուրին» :

Երթանք նայինք, ի՞նչ կայ ծովին,
Ինչէ՞ն է այդ ուռուցք նաւին .
Եւ նաւը կայ ծովի յալին,
՛ւ ալին փրփուր հանէ քարին,
Քարն ինչպէս է կայներ ծովին — .
«Քաղանք տեսանք, նաւ կայ ծովին,
Լաւ կրտաւներ լարուած նաւին .
Հով կը փռչէր մէջ կրտաւին,

Արտաւն ուռեր ի դէմ հովին ,
Հովըն շարժեր , ծրփեր դալին .
Ալին դարնէր , շարժ տայր նաւին ,
Նաւէն փախէր , դարնէր քարին .
Քարն ուժ հուտար այս փրբփուրին .
Եւ ինք շէր շարժեր ի մէջ ջուրին ,
Ձի լաւ յենած էր աւաղին :

Այ աւաղին .
Նաւ կայր ծովին .
Լաթ կայր նաւին .
Հով կայր լաթին .
Ջուր կայր ծովին .
Փրբփուր ջուրին .
Քար փրբփուրին .
Աւա՛ղ քարին :

(Յ-հոբէի Տ. Յ. Մկրտան Պարտէշահի)

Բայց քո ո՞վ է , ո՞վ յենարան ,
Ինն հայրենիք Մա՛յր-Հայստտան .
— Մասիս , Մասի՛սդ հրսկայական — :

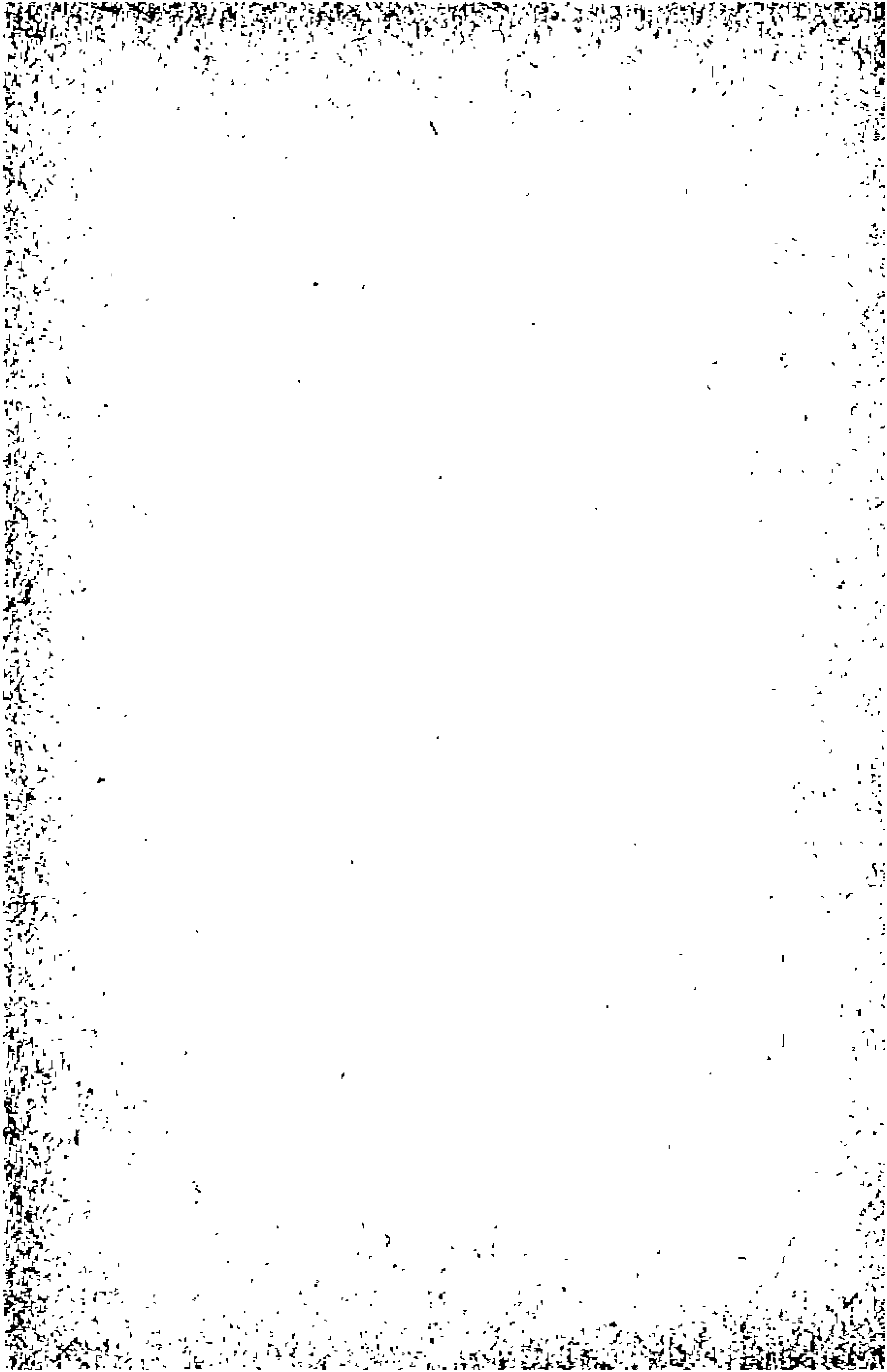
Վ Ր Ի Պ Ա Կ Ք

Երեւ	Տող	Սխալ	Ուղղել
62	Յ	կը կանչեա	կը կանչիս
109	1	Ար	Իր
117	Յ	վատօրէն	վատօրէն

Ա. Հատար երևա 146 տող 19 « դ. ժ ու
խոյ » բառը « դ շխոյ » պիտի լինի :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎԷՊ

Ա. Ընթերցողս .

Գրեթէ այսօր դաւաւախան ամէն
լեզուով հրատարակեալ դրուածներ
կան . Բաւախան-Հայաստանի , Պարս-
կաստանի ու Հնդկաստանի Հայոց դա-
ւաւարարութեան իրեր և վէպեր
հրատարակուած խոյ են , մանաւանդ
Տփլիսաւ ՓՈՐՁ ամսաթերթի մէջ-
թող Խ. Աբովեանցի ՎԵՐՔ ՀԱՅԱՍ-
ՏԱՆԻ գրքոյիւ , որ մեծ ունի կը բունի
իր տեսակին մէջ ք Վանայ և Մշոյ լեզ-
ուով էլ Գեր . Գարեգին Վ. Արուսեան-
տեանց ունի իր ՄԱՆԱՆԱՆ Խ. ԳՐՈՅ
ԸՐՈՅԸ . թող ուրիշ այն հասարակիր
դրուածներն , որք ատեն ատեն հրա-
տարակեալ են : Փոքր-Հայքի և Ա. Պոլ-
սոյ Հայոց աշխարհաբարն եւս , յայ ոնի
է արդէն այլեայլ անթիւ հրատարա-
կուածեանք , մանաւանդ օրաթեր-

թերով : Միայն Արիիեան Հայոց աշխարհարարն էր , որ ցարդ շէր ունեցած իր այն գրիչն , որ պինքն ի լոյս հանելով՝ Հայ գրական աշխարհի ներկայէր . այս առաջին անգամն ես համարձակիմ ահա սոյն վէպիկով այս պակասը լեցնելու , բնարելով Արիեան գաւառարարութի գլխաւորագոյնն , այն է Չէյթինցւոցը :

Բայց ո՞վ է խիկարը , որ Հայ ազգի մէջ այսքան մեծ համբաւ ունի . — այս հարցի պատասխանած է հոգեւոյս Այվազեան Գարրիէլ եպիսկոպոս իւր **ՀԱԶԱՐ ԵՒ ՄԻ ԱՌԱԿԱՒՈՐ ԲԱՆՔ** գրքուկի Յառաջարանի մէջ :

Բայց Նորա կարծիքն եւս ո՞ր աստիճան ստուգութիւն ունի , ոչինչ կարելի է ասել այժմէն :

1880 Մայիս 1

Կ. Պոլիս

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎԷՊ

Ա.

Խիպարի ԷՂԵ

Մէկը կէր, մէկը՝ ըչկէր, Դէպք վիւր
մը կէր. Էս (սա) Սուլթան մը ունէր
իր համօր շատ «եզէ-լէ» : Էս ճեզահի
մատնը մը ունէր շատ սուղ. Իր ընծ
դնիկէօ կօրը քրմապիտը ու մինծիրը
կուռքատուներն մէջը էն մատնըն Դէ-
պք վիւրըն ճիկի՛ծ մօտը կու դնին. Աս-
տուծայ ըսբաճէն պախշէշ կիօ. Էօնիւր
կիօ մատնը աշխօրը մէջ ըչկէր : Դէ-
պք վիւրը Սուլթանըն կուտօ Էս իր
մատնըն կօր մը, հասկցնիլ ուղից թէ :

« իմ թեճո՛ իմ աշխօրը քինն (քուկդ) է » : Սուլթանը իր աւօժ մատնըն կօր մը իր Օճուշըն կուտօ , Նէգէվիւրն է (ալ) կու խարէ թէ «կըշնըցըը» (կորւանցուցի) : Նէգէվիւրը կ'սիրէ վերն շօտ զաւէճէթ կէնէ : Աւրը կ'ն ճօխը Սուլթանըն Օճուշը կու բըւնըրը խաւարմներուն միկուէն Պասլիկէն . կ'ն ապինը Օճուշը կու հասկընօ օւր (ուր) պիտի խաւըրը , կ'ն ճօխը մատնըն կու հանէ կ'նիր Պասլիկին կուտօ , կու խըլաար : Կ'ն է մատնըն աւօժը կ'իթ Նէգէվիւրին կ'սիրուէն էլ մը կու դուղնը , կու մախը :

Ճամբօնըրը պիւղիւր ըրտօ կու դօն , էլը կ'առնուէն ձեւօցը , դընք է էաւաւաթը կ'էնին , կու թաւըն կ'անցնըն կ'ուրթօն : Մէկ քանը կ'օրէն աքալօվ մըրալօվ Նէգէվիւրը քաղօրը կու հասնը , կ'ն ապինը հըրտն զաւա-

պաշտօնի մը մէջ իր էջը կու տխմու ,
կ'ու բախնո , կու պէ ուր դընէ , շին-
քի էն իր մատնըն իշուն սաճըն մէջը
պէհիր էր : էն հիմակուան իշուն տէրն
է խիլք պակաս էր , էջը շէր ուղիր ուր
ծախեր : Կա է բոնձրը դէն ապէօվ ,
կու պէր գընիլ , թա՛ հինգ շէրիր խակի
(տակի) հանից իշուն դէնը . էն ա-
տինը զաւապաւ շէր էս իշուն դէնը քէ-
նիէս (այսքան) բոնձրը տխոն նը , ա-
տըն թ է « Խիլք իմաստունըն ճէճանի
քարնէօլ էջը պիտի նը (բւլայ) : Դէ-
գէվիւրին Պապիկ խաւըն իշուն տէրը
աւօվ , խճը աարօվ , սանքի իշուն պէնը
պիտի ոօ . տխօվ ուր քէնիէն խակի
շունը , էն ատինը վզէն բունից խըղ-
դից : Չարչափս էջը աւօծը կիճի փա-
խօվ քարէն դ ուր :

Չամբօնըր մէկ սահաթէն սճուրօ իրիք
ծիտիլիր իկին հասան , կախը ատըն .

Թէ զմինք թիզ հինգ հերիւ խկի
տօնք , էդ էլը մից տուր , չէնը զուր
լէն կ'առնուենք » : Խապըճ Պատկիւր ու
րախուժ էօմք հինգ հերիւ խկին տու
խէ քէ , ուրախնէօլը էսիւր վիրէն էր ,
ուր սաճըն մէջէն ճէճահիք մատնըն
հանիր էր , էնիւր համօր էլը տըվօվ :
Պայտուրտ քաղօքը պնօց , խճ մը ի-
ջօվ . վից աւուր «ճուլթօ , էն իրիք ճի-
ավիւրը խանըն մէջը դընք գաօն , նի-
դանիլէօվ տարն թէ , « էլը օա , միր
հինգ հերիւ խկին տուր . մինք ին-
տէն (անանկ) կու հասկընինք , ուր
էլը ճէճահիք կու քաքնէր , ճէք միր
լածը կիճ չէ էսիւր » : Խքուր միկմը-
կու հիտ հա բանըն միլլէն կու կըու-
ուրն , հստերնին իկին հասօն , լիւնի
էս ատինը Պատկիկին տպանօժ խեղ
պակասին էլը դանբուլլօվ . Պատկիւր
ու դճ տուէ , ինիտ (սօքա) է կու

մնտուռէին, շէնտի հինգ հերիւր խակի
փիւս առնիլէօվ փախչիւր էին . Էն
ատինը աւայծն է փախչիլ ու գիցին , է-
սիւնց մէկը աւայծանէ է պարպիտ էր ,
մեռիլ կէ՛տ գիտէնը փռուիցօվ , հաշ-
հաշ խոււսիւր էր : Միկէլ իրկուքը փախ-
չիլէօ ատինը բռնուիցօն . Իանըն դրօնը
առջիւր կու ճէնչին (ճչեն) թէ « մինք
ընկիր ունընք , մեռիւր է . թաղինք ու
Էն ատինը կու գօնք , Էն խարխուսլը
իշուն տէրը՝ Պապիկը վիրն է , բըւ-
նիցէք ուր շարժի իրթօնք » : Էստէր-
նուն մինծը նիղանիլէօվ կ'ըսէր թէ
« դօք հօփալ գացէք , իս մեռիլը կու
հիգօմ , Պապիկն է բռնիլէօվ կու բի-
րիմ » : Արը դընը Պապիկը էս բօնը
լօծը կէ՛տ դողդուղոց , շէնտի հիւտի-
ճիւն խօմընալէօվ գիտացօվ ուր
խղորդը սիտի խուսը , շէնտի չը
խուսա նը՝ շէնը (չըլար) : Էն ատինը

Պատկեր սանդղաքն վերէն առայ ճին
լսից նը , լսօժը կիճ , էն սուտ մեռ-
նէօղ մօրդը ուղուհնդատեղը (էէ-+էէ-է)
քարից (նետեց) , դուռն է փակից ,
էնիւր տիւր ինք փուռիցօվ մեռիլ կիճ :
էս+էրնուռն մինձը էսիւնց ընկիր էն
իրկուքը հեճուռ ուղուրկիր էր , մինա-
վիւր մեռիլը հասկընալէօ համօր ու
խաբխաբէն Պատկեր ըսնիլէօ կու
գեար , հէօն մսօժը կիճ մեռիլը գաօվ ,
ու խաբխաբէն ջը տիսօժը կիճ նիգա-
նիլէօվ խաճիին ճըուց . « էշիլէտը
(դադաղ) բիրէք , էս շուն սասուր
տարէք թաղիցէք » : Չաճաճեճ էշ-
փէտին մէջը դըրվէօղ «աճ մօրդը մե-
սիլնուռն մէջը թաղուիցօվ . իր մաքէ
է՛ կչն է մատնըն է անիճք սալէօվ :
Շարխախուռ ուր շարիճ պիտի կարէր ,
իրկուքն է , կչն է հէօն իլօն ու ա-
սըն «է-+է-էիլին թէ , « միճք միամիտ

մարդը ինք , աւտայտօք էն էւլանճի-
ին , թէ էլը ճեզնիք կու քարնէ , հինգ
հարիւր խկի զնիցինք . էս խկին է ,
էս մարդ էն փիւխ աւտօք , միւր ընկիրը
աբ մեւօվ նր , էն է թէճէլ արվօք
ըտը , թէ էն է էօսէօր մեւօվ » : Ես
թէրնուն մինձն է , աբ հէօն էր , էն է
էնիւնց զըրքըն վիրէն խէօք բիրօվ
ըվլցուց . « թ աղուիցօվ է » . աւտօք :
Հէտի-ճէրը աւ էն ախը նաւէօք պաշ-
իօ մարդը իշուն աւ էս մարդը ի-
նկրուն վիրէն շօտ մը ծիծաղըն :
Սենքօ հէտի-ճէրը էս փիւխ աւտօք
մարդըն վիրէն հէ յիլօվ ինտէս շ-
րիէի կարից . « դօք էսիւնցմէ հինգ
հարիւր խկի աղիւօ հէի շունք , շէն-
թէ թէճէլնիդ մեւ իր է : Եսիր է աղօտ
ին , իրինց բուն աւ դիւրժը թօւղ իր-
թօն , իւղուրդը փնաւիօ նր՝ իշուն
սունք կէրդէլօվ թաւղ վիլ թաւ-

ուրն » : Էն փխխ տըւէօղը տրտմու-
թէօմք դնօց , Էս Էրկուքն է ուրա-
խութէօմք դացըն :

Էսիր շփոճօք գելիրը գիրիգմօն
դացըն սուտ մեռիլ իրինց ընկիրը հա-
նիլէօ համօր : Փիրիցին (փորեցին) , շ-
փն ի՞ւլ դանօն հէօն . — Պասպիլը :
Ասըն թէ « վա՛յ ջօր (շար) մօրդ ,
դուն է՛ էջդ է անիծօծ իս , եօ՞րիկ
(ո՞ւր է) միր ընկիրը » : Պասպիկը իւնչ
ճէդ տր իր Էրօծը պատմից , ծիծա-
ղիլէօլ ծիծաղիլէօլ շփշփշ կօ կու-
նին (կ'ըպային) . « ճիշտ իրինցնէ մէկը
Իճը ուղըրիցին , ուր իրինց էն ըն-
կիրը թիրէ . Էն է հաշտաշ խումիր Էր
նը , էնիւր վիրէն պէճիշէ Էդիր Էր ,
ինքզընք գիրիգմօնըն մէջը պիտի գրու-
նէր նը , գուշապըն մէջը գտնըվիլէօն
համօր թաճիւր Էր Էդիր :

Իրիքը ու ջիւրսը մէկատիւրիլէօլ

իլօն Երդրումի դընը , ճամբօնքը էն ի-
վիլ փուրձօնքը մը ըբօօր իկին : Էն է-
ռէջէն գիւղերը իւնչ ժամանակ ուր
լսիցին թէ էշ լողնտ էղիր է , հէ՛ճ
չօ՛տ սուղ ծախուիր է Պապիկին , Պա-
պիկէն է առչիօ մարդկօնց . քաղքէ
քաղօք , տեղէ տեղ +էշէ՛ճէ կոււնրն
էշը մնտուիլէօվ : Էն գիւղերը ըբօօր
կու գօն էսիւնց , ծիծիլէօ համօք փէտ
քաշիլէօվ էշն ու իսկիքը կ'ուղին . է-
սիր է կ'ըսին թէ « էշը հէօթ-ձէթին
քէօվը շարէթը գէնատեղ (դատ կըտ-
րողչէք) մնօց » . — « Է եցլէ իսէ ճէճ-
հի՞ք կու քարնէ էշը » : Մէտէօվ խար-
խուրը Պապիկը ցըցունիլէօվ . « Էս
գիտէ » . ասըն միկէշ իրիք ընկիրը :
Պապիկն է առչեօք մնօց . ասօց թէ ,
« իրօվ է , ինտան է » : Գիւղերը Գի-
շիւնիշ էղօն թէ իրթօն ղադէն էշը
գուղնօն : Զիրթալէն էռէջ էս ջիւրսը

Տաղարին մէջը հօգորդ զրկն , դայըն ,
լաթն ձեռք անցօն , բանլախցօն : Կս
ատին Կս ատին է : Պատկին սպանեծին
էէլը — խելքը զակ տին — դանախլօ
Խապօրը հասիր էր . Պատկիւր կը փըն-
տրաւէր : Գիւղիրը ասըն թէ , « իր բն-
կիրնուն հիալը Ֆլէն Տաղարին մէջն է » :
Կս+երնին դայըն բիրէն . իրկէն բարօկ
ԴէՖլէլ ընիլէօն «ճաղօ՝ իրիքը փրկծօն
(սպանեցան) . Կն դիւղիրն է կախաւիլօ
համօր «ճիւլ էլօն , կնիւնցմէ մէկը
դարըն կ'ըսէր , թէ « Էլէ կնն է պիտը
է կախաւը » :

Դարըն Պատկիւր ճըւօց ու ասօց , թէ
« Էլը իրօ՞վ է , Տէճաճի՞ր կու քարնէ : » .
Պատկին է մըտը կրօվ , խղաւիլը ատէ-
նը՝ զանը , Դէճէվիւրին է բաճակը
գուղնէօլ սխալի համարաւը , « իրօվ է » .
ասօց , լաթն ասընն գապօ մը (ան-
գամ մը) կու քարնէ , Տէճաճի՞ր , Էլ է պէ-

հին է մինալիր իս դ իտիս » . — « Ին
տէս է նը խէշս (քովս) կեցիր . « Դորս
ճեշուսը իրթօս նը , էն ատինը ատ
թէ հինդ հերիր իսկին իս վճարիր իմ ,
պաշխօ մարդը կն մօրդը խղօծ ին ,
իս իսպօք ջուերմ » : Հեւեթօտ է զ .
որն միկու մը բարիկմութն էն , նը
կու խղասը , ինտէս է : Պապիկը փըր
թօլ , խղասիցօլ , զարբն է էշէհճի
ըբօն կղօլ : Իս ատինը իշուն շնը
շեհրէթը Հայաստանին մէջը պաշտէշ
կղօլ . Իս՝ Բէգէվիւրըն անկօծը հա
սօլ , ուր էն ու զարբն տիսնուլ ու
ղից , ու բիրիլ արվօլ : Իբուր իկին
նը , Բէգէվիւրին ատի ին պէճն ճէնից
ցօլ էլը , ու ասօց թէ « Էլէ Պապի
կին սարօծ էն է էս » :

Բէգէվիւրը Պապիկը մնատ իլէօղէշ
նից (սկսեց) , էնիւր վիրէն Բէգէվիւ
րն Մալթօնը դէ՞ղ մը բանից , թէ

չինա (չըւայ) ուր Պապիկը կու բըռնուրը, իր «բը դորս կ'իլէ» Են առտինը կռտալաշտըն աւօգ իրէցը ճըւօց ու ասօց. թէ «իս քու պըլըզին (տըղուն) հիտը ջնշ իմ, «ե՛ն դորս պիտի իլէ, եկեր Պապիկը ծիւք անցնընը: Դէգէվիւրը էս գիշիրը խղղիմ, դօն է առաւտուն ըֆ մը իրից ունըսնը, Բէնպէհ էրօ, Կուարասունըն մէջը կղէօցը (սղօթք) թուզ էնին ժողովըրդին հիտը, ուր Դէգէվիւրին հալվիրութիւնը անցնը ու կէնճնը» : Են առաւտուն կղէօցը՝ շաբաթն էրին, խունկ ծխիցին • իրիկվօն դէմ կէնճցօծ Դէգէվիւրը ըրվընցօվ • անխիլք ժողովուրդը ճէնչիցին. «Եաշաճըշ թուզ նը միր Աստուածնըն, ու միր Դէգէվիւրը» :

Են գիշիրը Պապիկ Դէգէվիւրին «Երայն դորսը «բժնըն մէջը կու բիլէր (պտտէր), «իշե՛նժշնալէօվ՝ թէ հօ-

էն շնոց (ի՞նչպէս) պիտի նը . ելէ թի
մատնըն պառի թէ՛րոք իշուն սաճըն մէջը
դրի՛ր է , ուր ճիշուը , ու լեօդ ճէ ուն
ցի ուր վասխի . պէրպէն պէրէ կու տիւ
նու ուր սէր-ցըն պատիւհնին միկէն
ոնտակ մը վեր կ'ընկնը , վիրը ճիւրը
կ'ընկնը . շարժոտի մունթուամունթ
տաին կու վայէ կու հանէ , կու բա
նո , մէջը ճի՛րք (ի՞նչ) տիւնու . — իր
հալվիւր Դէգէվիւրը , կէս խղղըւօժ
ու մեւօժ : Շաղկեց խճը տարօվ , էն
տիւր ճախացի՛ն էղօվ , սաղցուց ու ա
սօց . « Դէգէվիւր , իրթօնք էս քաղ
քէն . պաշխօ ճահանկօվ մը քու հացիճը
պանուր ու էս է պաշխօ թէ՛վար ճէ
կանդնու , անճի իմ իշուն մշանճի
թէ՛օմբը » : Բազուանէն էրիվօն քա
ղօքը գացըն , Դէգէվիւրը խանըն մէջը
սառի մէջ դրօվ , ինք է տէ՛վրէշի մը
քէօվ խղճ-թէ՛ր էղօվ :

Ք.

Ճգնկիրքն հակիրք

Կօր մը Գեղեցիկ ինչ ճշտօք ուր ար-
տում էր, Պապիկն ասօցթէ « ջու-
րո՞ւ (ինչո՞ւ) կօ արամը » . — « Կէր
ընկէր հակիրթ մը կէր քէօփս, հաւ-
կթին կեղեւ ըն վիրէն ՂՈՒՎՅԹ գըլ-
ուիր էր . կն հակթօվ կու խաղի փաշօ
կու վասակը . հէշ ճէր կարէր (կու-
րէր), Կե-Քի-ն աշխարհ հասկցիր էր
թէ մէջը սատանօ կօ, կնիւր համօր
շխարհօղ հակիրթ մ'էր, էս քաղքին
մէջը փէշօ մը կէր, Գի իմ հիարը հաւ-
կիրթ կոււրցուց . տխօվ ուր իմ հաւ-
կիրթը ճխարիցօվ, էրը կարիցօվ, կն
ասինը իմ հակիրթը շտափն առօվ ձեւ-
քէս, էսիւր «ճիւղ» աղքօտ կու նա :

Ե) Ըօր-թօ . ուն իստիւր հանձնքի ի մ

ԴՅ Գու աղք : Ս. Գօր .

Գեյն վախէս մըտք կօ կէնիմ » : Պա-
սիկը ասօց Գեյնէն թէ « Եյե Էդ
հաւկիթը բիրիմ նը ջի՞րք կու տօս
ինծ է » : — « Հերիւ իսկի » : Պասիկը
գնօց , քէշն իրիսը իլօվ . ասօց թէ
« Տգնէվիրէ մը կաքուուն հաւկիթն է .
պէլը զաւանճըշնալ ըզգիտէք . Էդ հաւ-
կիթէն իլաւու ձոկը (ձագ) , տարըն
կրկը նախը կու ծրտէ շօտ սուղ պըզ-
տիկ կուլօ (կլոր) կէ՞ ճեզ-հէր . մինա-
վիւր թէ հաւկիթին վիրէն նատէօղ
զաւիւր իս պիտի տիտնոււմ ու պէհիմ ,
շանի էտիւր պարպիտն իմ » : — « Եօտ
աղէկ , էսիւր «ճնդրօ դօն իմ թազախ-
ճին իս » : Լատին Պասիկը կէ-ճիլէն ա-
մրա մը զափօր էգ իւղճէնը էրօվ ու էօր
մը հաւկիթն է ինք է շըրվացօվ , կըշ-
նըվիցօվ : Փէշէն շիփօ էօրէլէնօշ է-
լօվ , էճը էրօվ թէ հաւկիթն ու գիւղը
թող գտնըր : Իս «Եյեպէօվը հաւ-

կթ ըն շեհրեթը աշխօրք ասդըւհը և զօվ :

Պասկիլը հաւկիթը Կեղեղին բիրօվ ,
լատին Կեղեղը բօն մը շտփօվ , գիտա-
նիկօվ թէ Պասկիլը վախէն չէ կանը
դընք թէ շին իսօղէ : Եսիւր վիրէն Պա-
սկիլը շխարս եօրեւէնօշ և զօվ , տէրը
ծիծից եօղեմ Կեղեղեօնէ զարօր . հաւ-
կիթն առօվ ու փախօվ : Իկիք , Իկ-
պէվիւրին պատմից ու ասօց թէ « փա-
խիւք և քաղթէն » : Գիշիրէօվ գաղ-
տօկ փախօն , ճամբօնը շէյի (Հայու)
մը տունն Դասթէր և զօն պաշխօ գիշեր
մը : Տեղեղը եօրեւէնօշնալէն գնօց ,
թէ շին իսարօր տփօվ , լատին թէ շին զընք
կախից :

Գիշ գաղթն , շտ գաղթն , Իկհրօն
մտօն , ճիտու մը տունն Դասթէր և զօն .
և և հասկունիկօվ թէ Կսիր շտ
Կարօ ունըն , « ցօշ և նիլէ կ'իլէ , Էնիր
ուր կու քնանին նը , լատին հաւկիթէն

ի պօտ բօն չգտօւի : Կսիր է արթնցօն
ու քաղաքէն էլ ցօն, հաւկիթը աւելցին :
Ճփուտը էսոնց ասօց, Աստիկը բըւ-
նիլէօւ . « Իս գըիւ կու ճէնչնօմ, քէ-
չն հաւկուան բինը տիսիր իմ գըիւ
Երիվօն քաղօքը . հաւկիթըն սըւը ինձ
է ասէք, շէնքէ էս է հաւկիթըն վի-
րէ յէօւ շօտ բօն լսիր իմ հէօն » : Աս-
տիկն է նաչաք մնալէօւ կ'ըսէ թէ « Էս
հաւկիթը Նոյ նահապետին կէօնն մը-
նացիր է իշուիլէօ համօր, աշիքէ է » :
Ճփուտըն կնրկը ուր ճարգիլք (գար-
գարանք) կու սիրէր, էօր մը հաւկը-
թըն վիրէ յէօւ սօքու ու աշիքէն իր
մէկ ճփուտ Անօշըն հէօնցօն կ'էնէ : Էն
է իսկի ապաճօն մը կնկօնը տալէօւ
հաւկիթը կ'առնու, քէքէ էս ապաճօն
է Աճէմ Դէգէ վիւրըն սալն գողցուիր
է Էղիր . ինչ ճօնք էս կնկօն Երիկը
պէքը (չուկայ) ծախիլէօ կ'ըսէ, կու

բանաւր ու գիւղ կեօ՛ հեօը կը դրուը ,
կնկօնը հիւ . շէնէ՛ Նէգէ վիւրը հաւ-
կիթը տիւնիլէօ համօր խեւ կ'ունէր ,
աւշ ապաճօնը տալէօվ հաւկիթը աւ-
նէօղը՝ արշէնէնէնալէօվ թէ իր է
վիւրցօնք մը պիտի գօ , հաւկիթը
պաշէօ հաւկիթօց հիւ խառնիլէօվ խե
միկու մը կու ծախէ . ինչ զէր ուր
ապաճանըն աւշ տէրը գիւղ կեօ Նէ-
գէ վիւրին կօ տարուը , կ'ըսէ թէ
« ապաճօնը իս հարուաւ միկու մը
առիւրը չգիտանիլէօվ , հաւկիթն է էն
կնկօնը աւը , իմ կնրկն է պաշէօ հաւ-
կիթը հիւ խառնիլէօվ՝ ծախիր է » :
Նէգէ վիւրն է էս խէօսքըն վիւէն բօն
չասօց : էս Նէգէ վիւրին խաճպաւ իւ-
պշէն ուր ապաճօնը գօղցօժ ու ճվու-
տին ծախօժ էր , ճվուտն շարհակաւ
է . թիւն կնիլէօ համօր ճվաւտն աւնը
իկիթ ու աւօց . « շարհակալ իմ ուր

զիս շմատնիցիր, լա՛նն էս պիտի ա-
սիս թէ Գեօգրաֆիա հասկիթը շէրիր
(Ի՞նչ ըրիր) • ինձ է պէտք է տօս : Ե՛րբ
չի տօս կ'սպանիս գրիգ » • Ճփուտն է
նաչք մնօց ու խեւը ցըցուց : Խաճառան
է ճիրք կրօվ ճէրօվ առօվ կնինկց :
Աւրը Պատիկն է, ուր պարօսկ կր,
հասկիթը կընըցընիլէ օն վիրէն խե կ'ու-
նէր, շէննէ հասկիթէն իր մինձ վապ-
տօկ մը կը գեջէ կու հասկընէր : Գի-
շիր մը ճփուտն տաւը մաօվ, ճփու-
տը բանից ու « կ'սպանիս գրիգ, տօ-
սօց, հասկիթին եօր կինօլը սաօ » :
Էն է խաճառը ցըցուց : Պատիկը գե-
շէննէ կըօվ ու պէլը կօր մը գընք
կու խաճէ գեջէ բանից խղղից • ու
իկիք խաճառան քէօվը իւրէնիտարու-
թէն մաօվ : Իր ընկիր Նէգէվիւրն է
խաճըն մէջը ու գէ մը մէջ դըրօվ : Եօր
մը Պատիկը խաճառըն սիրօժ մէկ

կնկոնը ինչպէս ասոյ . թէ « խաճաչաւոր
հաւկիթ մը ունը , կնիւր խճիպիւն
դրակն օձ (սրաւ) իրիս քաւը նը , աւ
րեւ կիճի քաղաքը կ'ունը , կնըկն է
քէ լէ շնալէ օ (գեղեցկանալու) համօր կու
խնէնէր . ամէն ասիւն խաճաչաւոր խա
ճիւ օսանքըրը կ'ըօլ , քէ մէկ ուրա (օր
ուան) համօր իր աս , խաճաչաւոր նիճա
ճիւ արժօլ : Պասլիկն է գաղտօկ էն
կնկոնէն էօր մը աւօժը կիճի փախօլ :
Մեյեր է օ է Նէ գէ վիւրին սեղիւնն է զիր
է , Նէ գէ վիւրին խաճիւր ուր Նէ գէ
վիւրն է կ'ըօլ ճէրօլ Պասլիկը բունիլ ու
րիւրիլ տօլ , հաւկիթը տօլ : խաճ
աւորն է իր խըղճիւնէն հաչիճ ասնիլէ օ
համօր ասոյ թէ « Հս մօրդը մինամիւր
դիտէ Հս հաւկիթըն սըւր , է մինն էօր կու
ծիծը ուր սըւր բիրնէն հանը » : Նէ
գէ վիւրը շարժաւի էճէ կ'ըօլ ուր կախ
ուր : Պասլիկ իր վախէն ասոյ , թէ

« Դէպէ վիւր , շտա սպրտս , հալար բեր
Սեխտարոն վիօ թէ վից ամսուն «ճգ-
րօ հղ հաւկթէն արիւ կէճ քէլէ՛շ ալ-
ջիկ մը պիտի իլէ . էճէր իմ հս ասօծը
չի նընը՝ գրս սպանէ կտիտէ » :

Ինչ ճօնք ուր վից ամսը կօ կըլմը
նէր նը , Պատկիին է սրտը կօ փոյր-
թէր վատէն . շէնէ սաւաթի պիտի
իլէ ու կտիտը : Այց ամսը շըմըն-
ցօժ՝ հօր մը հակջ հոգուդօրձ կէճ էր
արամաթէնէն , անկարծօկի Սուլ-
թանըն Ռաֆէլ իտարճէ մը համօր աւ-
նիլէօվ (աւաջնորդուիլ) Սուլթանըն
տարուիցօվ , ուր Սուլթօնը իր տօց .
« իրօ՞վ իս , վօղը պիտի իլէ՞ հղ ալճ-
կինը հաւկթըն մըճէն » . Պատկի դուդ-
դուլէլէօվ ասօց . « հրամմիր իս » :
Սուլթօնը Գէ-շէ-ճէշ էղիր էր թէ հղ
քէլէշ ալջկինը իլէ նը , Դէղէվիւրը
պիտի հաւնը , ու ինք է իրիտէ պիտի

ընկեր. Եմինն ճեղք է Ռեզեվիւրն է
հաւկիթը իր հաւթուհոյ կու պէհեր, էս
կնքիւր առջի գեղիւրը Ռեզեվիւրը հար-
բըցնիւթօվ զուլէն գաթիւ էր պիւզնա-
լիօ. հաւմնօ էն առիւնը առօց Պապի-
կին Քեդք, « օւ էս հինդ հերիւր իս-
կին, օւ հաւկիթդ է. էս քաղթէն,
էս Ռեզեվիւրն հաւդըն մըջէն դորս
իւ. գաթօ մը ճիւղնիւ, քու խաքը
էզէմօ է: Հաւմնօ քիւ պիւսիւսէն մը
մը պիտի տրաւ, ու խաքըն մը զըւ-
ճազլանմը պիտի նըս ու իրթօս » : Պա-
պիկ սաթէն էնտէս կիթ դորս իլօվ, ու
իւր ընկիւր Ռեզեվիւրը աւօվ Տազու-
անըն գընը գնօց: Ահէման Ռեզե-
վիւրը հաւկիթըն անկարծօկի կշուսիւուն
վիթէն, շօտ տրաթիւ էր, Սուլթանէն
խրատուէօղ միկ հեւթիւր կնքի իկիթ-
առօց, թէ « աղջկին իլիւթօվ փաթիւր
է, շորմէ զըւս կօ կէնիւս դօն » :

Էս ատինը հակիթըն մինձ շն ու
շեհրէթը Հայաստոն հասիր էր, Հէ-
յիրուն սուտ Դէգէվիւրն է հակիթը
տեսնալէօ համօր շատ արդաւ կ'էնէր :
Պապիկը էս արաւէնը ժամանակը մախ-
ցնիլ շուղից, Թեդրէլ շըյաֆէօթնալով՝
Դէգէվիւրըն իրիսը իլօվ մէկ արդաւ-
նէօվ մը ու ասօց . « Իշտէ էս է էն
հակիթը, հակիթըն մըջէն աղջկինը
իլօվ . լատէ Աճէմու Դէգէվիւրը ճհաւ-
նիլէօվ Թեդրէր իր տիղը մսօվ, հուս-
միկ մէջն է . վից ամսուն «ճաղբ տիւր
կիւսէ կվէ (կրկին անդամ), Ասպօծ
տօ, ուր թիզ հաւնը . . . » Դէգէ-
վիւրը շօտ ուրախցօվ ու ուղից թէ
չիրք ուիշէն տօ : Պապիկն է ասօց .
« Եկ խեօրը իրթօմ, իւնչ էք հաւնրմ
նը, էն առնում » : Դէգէվիւրը հրա-
մօնք էրօվ : Պապիկն է իշուն տէր է-
լօվ, էնիկէօվ է ճէգնիւրա մատնիւն

տիր էլ լիցի : ու իր ընկեր հեղինակներ Նե-
գեղի վերջին բերով :

Հէօն Նեգեղի վերջին ապօրյ : « ջօ՞ն իս
(ի՞նչպէս ես) , շիրք կօ կուներս (ի՞նչ
է՛անեա) » : Պատկի էն գիշիրը հիար
հօյ կերով , իսքը Նեգեղի վերջին հիար
անհիւլէօվ մէկ մէկ հօտ մինձ մարդ
կայր տարով , ճէնչոյն , իսնորքը
էրով : Միկէլ էօրը կուսքիրուն շատ
ուածներն մէկ տիրն (մեծ) էօրն էր ,
ժողովուրդը կարատունն մէջը ջօտ
էր , անկարծօկի հեղինակներ հեղինակ մը
ճարտարօծ էջ մը հեծ իր էր , ու կրու
քատունն նիրս մանիլէօվ՝ իշունէ . ի-
ջօվ՝ բիմը իլօվ , բօծըն ճէնտի ճրու
ճրօց . « դօք շատուածնր , շահօք էք
ուր իս իմ աշխարհըս տիրն ու գէ-
գեղի վերջ . էս ճէգ-հէք մատներն , ուր
դրս կուծըննր (ի՛օծ են նէ) , էն ատիրն
ճիրնէց տարձ-էնն , իշտ նիրս ճիւզ կօ

տօմ . Կս մինձ իրուն ու ժողովուրդը
վիրէն դէզէ վերութիւն թուղ էնէ ու
ուսուցս զահագ լկտի կնքկ մը , իր Օյն-
շին հիտը » : Մինձ իրն ու ժողովուրդն
է Դէզէ վերէն Կս խէօսքըն վիրէն
սարսափիցօն , ճէնչցօն դրնք ու ճը-
ւացըն . « սիւ առնունք » : Կուսքի-
րուն աւօգ իրէցը էս բանըն վիրէն
շշէշ էղօվ , խիքը դվսօն թնօվ ու
ճըւօց . « իրօվ ուր էն Դէզէ վերն է
էս , էս է ուր մեռիլնուն մըջէն սաղ-
ցօվ . յարութիւն առօվ : Դուրսը իս
դօն Աստօծ , ժողովուրդ , իմ տղէն
Սուլթանըն շնօշն է . իրկութն է՝ իս
է մեռնիլէօ Դուստահէի ինք , շէնտի իս
է կնիւնց քաղանըն մասնակից էղօ » :
Կս ասօծը կի՛՛՛՛ զա՛՛՛՛ն կիւղը խէթից ու
էրինը ճապէօվ էն տիղը գիտէնը վրա-
ուիցէօվ : Իշտ ինտէս ճամբընքէօվ
Դէզէ վերը էսէջ հաւկթըն շնիւրք

քէօվը իշուն տէր էղօվ, խաքն է իշուն շնիւրքէօվը մատնըւրն տէր էղօվ, մատնըէօվ է թագըն տէր էղօվ: Ասը Աուլթօնը ու Օյնօշը (տարւիած ու) կախու ու իցօն ու պատիժնն ասըն:

Էս իշուն քարէ պատկիրքը Բագուանն մէջը դրուիցօվ, սաճըն վիրէն է դրուիցօվ հաւ կիթը: Էս քարէ պատկիրքը Բ. մինչեւ Գէրէդիւր (Գրիգոր) Լուսաւիրչօ էօրը միր Հէյիրունէ կու պաշտուէր (*):

(*) Մասլ է այն կարծիքը թէ Չէյ-Թինցիք Դըր Աը Օ կը հնչեն:

Ս. Ռ. Ս. Ծ. Ք

Ո՛վ կերուաւ եղն ու ճմուռը ,
Ո՛վ գարկաւ գլուխը դուռը :
Պապը առնէ Հայրասէտը ,
Ճերէ՞ք քաշէ Կարասէտը :
Կալն ու կուժը
Մամին հարսնիքը :
Չիւմ աղն եկաւ ,
Մատաղ վերցաւ :
Տունը խախուտ
Մահանա կարկուտ :
Անգէտ հիւընդին
Վարունդ կաղանդին :
Կերել է կարագը ,
Փախել է մարագը :
Ես կը տանիմ նախիրը ,
Ան կը փախչի ասիւսը :
Երթանք վերի ծոփան ,
Մկներն մէջը գոռան :

Ես գիտեմ թէ քարոզ կու տան ,
Մէկմէկալու աղջիկ կու տան :

Թուքը բուսիս
Չարնեմ ճակատից :
Իշուն գրդուս
Գիծին քարոզ :

Տասալակը տափալակին ,
Սուլալիկը ծակին :

Իշուն ի՛նչ բոժոժ
Ճանճին ի՛նչ Վըլոց :

Մեր աքլորին կտուցը
Ճրգնաւորին խուցը :

Խիկար , բան կայ բան չըմանիր ,
Հուկիթ կ'ածէ հաւ չըմանիր :

Քարոզ մը տամ , մըտիկ տըւեք ,
Ինձ էլ հազար էրնէկ տըւեք :

Հուկիթն է հաւն ,
Թէ հաւն հուկիթէն :

ԳՍԻՍՈՍԲՍՈՆԲ

Աչել, նայիլ .

Աչել, աչք ընել .

Ապակել, բանիւ նախատել .

Ճ. Բուխերիկ, ծխնելոյլ .

Գաշել, փնտռել .

Գիծ, խենդ կամ խեռ .

Եկզարճ, ձեան վրայի սառք .

Թաշկել, յողնիլ .

Թնթռակել, ոտքի տակ առնուլ .

Թորթել, բարակ ձուն դալ .

Թռխիլ, մնալ, նստիլ .

Թրուրուալ, հեծկլտալով երերալ .

Ժղլել, սուտ փաստաբանել .

Խրիշկել, դիտել և նայիլ .

Նլիւիկ, լլիկին ծայրի կտր դործիք .

Նահօ, լամուկ, ծօ, տղայ .

Ներջ, պսպղուն .

Նիւի, խեռ .

Յորիկ , սնչու , մտքիս .

Յորիկ , երիկ հայ , աստիճան և գիւնով .

Յոր և բաւալ , բարակ հայ , զէտէ .

Յորով , նուէրցու բան .

Յոր լուել , աչաց փայլ տալ .

Յոր գիւլ , խաւիւր .

Յորսկար , կամայ .

Յորսուլ և կոպալ , բիր , սեփ .

Յորս , հացի տեսակ մը .

Յորսիկ , կթխայ , բաժակ .

Կանէլ , դդալ .

Համբայ , գիւղի աղա .

Հարկիր , կերուխում .

Հասիցում , յաւերժամում .

Հասիկ , պիտէս ըստ Ձէ յթիւնցւոց .

Հասիկ , շակեղ մագը .

Հասիկ , հիմակ .

Հարսիկ , սիրուն , շեփ .

Հարսակ , լարժուն .

Ջիւթ , պիտ , սղտիկ տղայ .

Ճմուռ , իւղով և մեղրով եփուած հաց .

Ճուլիկ , ճերմակ մազոտ .

Ճուտ , զաւակ , ճաղ .

Մածեւ , շիւեւ .

Մալէզ , տեսակ մը ապուր .

Ման , կաթին վրայի սերը .

Մարի , զարմացման ճայնարկութիւն .

Մլեւ , խոթեւ .

Մկա , հիմակ .

Մղեղ , փոքր մծեղ .

Մոլա , ծեփուած .

Մուեւ , մտիկ անեւ .

Մէքեւ , սէզ քալեւ .

Շորորաւ , երերալով քալեւ .

Շուշտեւ , տարակուսիլ .

Շուշտակ , կանանց սամօյր .

Չուր , մինչեւ .

Պանիկ և մանկան պատկիլը .

Պիկ , ըսպէից ըսպէ .

Պլիկ , երախայ .

Պար , շարաց .

Պարսկ եւս կիթանն , պարսի միջուկը .

Պակ , կոկորդ .

Պաւտ , կաթիլ .

Ռեւ , գիւղի գլխաւոր .

Սթրիլ , տեղաւորիլ .

Վեր , վերայ .

Տատ , մօր կամ վարդեանն շնայրը .

Տատիլ , աշտաւիլ .

* Տիտիկ , նատիլ .

Տողիկ , տեսակ մը հաց .

Տուճիկ , կարաս .

Տաւոշ , շատախօս , բերանբաց .

Տօլ , ջրի գդուփ .

Փակաս , սջխարի մակաղատեղ .

Փոճոկ եւս կորճ ե խճոր , կեղեւ .

Փուռնիկ , հացի տեսակ մը .

Քաւոր , կնքահայր .

Քելիկ , տեսակ մը նաւակ գետի .

Քոլոզիկ , դաշտի թաթաւ .

